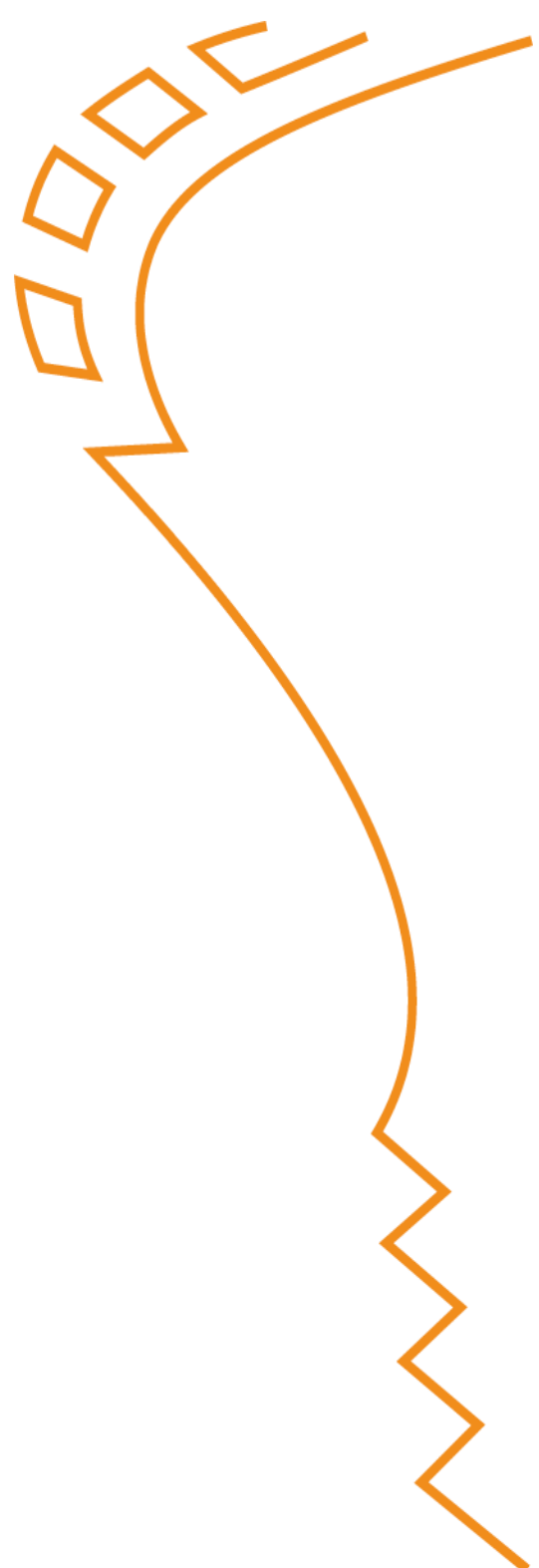

SUBBIJLAGE 12 bij maatregelfiches as 2

Beschrijving grondslagen
vergoedingen Agromilieuverbintenissen

Inhoudsopgave

1	Kosten	3
1.1	Arbeid	3
1.2	Transactiekosten	3
2	Graslandbeheer.....	4
2.1	Referentiebedrijf	4
2.2	Extra algemene kosten	5
2.3	Weidevogelbeheer.....	6
2.4	Botanisch beheer	10
2.5	Legselbeheer.....	13
2.6	Ruige mest.	13
2.7	Kuikenstroken	14
3	3. Bouwlandpakketten	18
3.1	Algemeen	18
3.2	Referentie.....	18
3.3	Randenpakketten	22
3.4	Volleveldspakketten	22
4	Landschapspakketten	26
4.1	Herijking uitgangspunten voor berekeningen	26
4.2	Toelichting herijking uitgangspunten berekening standaardkostprijs beheer landschapselementen	28
5	Ganzen	54
6	Actualisering	55
	Bijlagen	56
	Rekenblad Algemene zaken.....	57
	Rekenblad "Berekening jaarlijkse KVEM prijs "	58
	Toelichting KVEM	59
	Afkortingen	60
	Begrippenlijst.....	61
	Bronvermelding.....	62

1 Kosten

1.1 Arbeid

In de vergoedingsberekeningen voor de extra arbeid is steeds het CAO-tarief landbouw gehanteerd. Door de verder gaande schaalvergroting in de landbouw is in het voorjaar geen arbeid op het bedrijf beschikbaar voor extra inzet. De extra inzet voor het natuurbeheer vindt hoofdzakelijk plaats in het voorjaar. In Nederland kennen we de organisatie Agrarische Bedrijfsverzorging (AB). Deze organisatie levert arbeid aan agrarische bedrijven bij ziekte en of arbeidsongeschiktheid. Ook levert zij arbeid in piekperioden op bedrijven voor uitvoering van werkzaamheden. In de vergoedingen SNL is besloten dat aangesloten wordt bij de gangbare praktijk op de landbouw bedrijven. Dit betekent dat de extra arbeid geleverd wordt door AB met het tarief wat in 2009 geldt. Dit is € 35 per uur. In alle vergoedingen met extra arbeid is dit tarief nu gehanteerd.

Voor de inzet van experts is gekeken naar het tarief, welke agrarische adviesbureaus in rekening brengen. Op basis van die input is vastgesteld dat een uurtarief van € 133 gangbaar is voor landbouwbedrijven.

1.2 Transactiekosten

Transactiekosten zijn kosten die worden veroorzaakt door voornemen om een verbintenis aan te gaan (zie punt 55 van de Communautaire richtsnoeren voor staatssteun in de Landbouw- en de Bosbouwsector 2007-2013). Ingevolge artikel 27, tiende lid, van verordening (EG) nr. 1974/2006 wordt onder transactiekosten verstaan de met het laten plaatsvinden van de transactie gemoeide kosten die niet rechtstreeks zijn te rekenen tot de uitvoeringskosten van de verbintenis waarop zij betrekking hebben. Naast transactiekosten kan een vergoeding gegeven worden voor de extra kosten en de inkomensderving als gevolg van het uitvoeren van agrarisch natuurbeheer (art 39, vierde lid verordening (EG) nr. 1698/2005).

In de Nederlandse invulling worden de volgende kostenposten onder transactiekosten opgevoerd (zie ook subbijlage 12 bij maatregelfiches as 2 van het POP):

- a) het verzamelen van informatie over de subsidieregeling, de mogelijkheid om beheers- en landschapspakketten af te sluiten, verkennen van inpassingsmogelijkheden in het bedrijf etc.
- b) mondeling en schriftelijk overleg met de overheidsinstanties
- c) het invullen van formulieren (aanvraagformulieren, vergunningen etc.)

Al deze kostenposten worden niet gemaakt door bedrijven die geen agromilieuverbintenissen afsluiten of verlengen.

De transactiekosten zijn per bedrijf berekend. Grondslag zijn de extra uren die een ondernemer moet besteden aan transactie en de kosten voor het inhuren van een expert. Gerekend is met de gemiddelde kosten die een agrariër moet maken om een aanvraag in te dienen. De kosten zitten vooral in de oriëntatie, het overleg, en de ondersteuning met betrekking tot zaken als: hoe zit de regeling in elkaar, mag ik grond verhuren, hoe gaat de controle in zijn werk, hoe is de relatie met regulier wet- en regelgeving etc.

Tabel 1. Gemiddelde transactiekosten (€) per bedrijf.

Kostenpost	Uren	Totale kosten voor 6 jaar
Verzamelen info en aanvragen	24	840
Overleg overheid en rapportage	16	560
Ondersteuning door expert	8	1064
		2464

De grootte van het bedrijf (hectares) heeft geen stijgende of dalende invloed op de hoogte van de transactiekosten, omdat de totale transactiekosten zijn berekend per bedrijf. Voor bedrijven die een agromilieuverbintenis afsluiten zijn de kosten berekend op € 2464 per bedrijf (zie tabel). Voor een beperkt aantal pakketten worden transactiekosten daadwerkelijk uitgekeerd (zie subbijlage 11 bij het POP2). Voor deze pakketten is opgenomen dat de totaal uit te betalen transactiekosten maximaal € 2464 per bedrijf bedragen. Bovendien bedragen de transactiekosten nooit meer dan 20% van de berekende inkomensderving en extra kosten per hectare per pakket. Hiermee wordt overcompensatie voorkomen.

Transactiekosten bij een opvolgend pakket

De kostenposten ontstaan telkens opnieuw wanneer een nieuw, opvolgend contract wordt afgesloten. Dit heeft de volgende achtergrond. De subsidieontvanger moet zich na afloop van een agromilieuverbintenis opnieuw oriënteren op het pakketaanbod: welke pakketten staan nu open, welke zijn de huidige voorwaarden, welke wettelijke voorwaarden zijn van toepassing, wat zijn op dat moment de pakkeisen en op welke punten vraagt dat om aanpassing van de bedrijfsvoering?

Om beleidsmatige en budgettaire redenen ligt de daadwerkelijke vergoeding voor transactiekosten in een aantal gevallen lager en zijn er geen transactiekosten opgenomen voor de landschapspakketten (zie subbijlage 11).

2 Graslandbeheer

2.1 Referentiebedrijf

Het referentiebedrijf op basis waarvan de vergoedingen zijn bepaald, is een modelmatig bedrijf, onder optimale omstandigheden met optimaal gebruik. Het referentiebedrijf kent daarmee geen depressie voor bijvoorbeeld hellingen, kent geen overstromingen en kent een optimale grondwaterstoestand. In het referentiebedrijf wordt uitgegaan van de minimumeisen (baseline) zoals beschreven in subbijlage 13. Hieronder wordt voor de graslandbedrijven specifiek aangegeven hoe het referentiebedrijf eruit ziet.

Bemesting en gewasopbrengst.

Bij de omschakeling van het MINAS systeem naar het systeem van gebruiksnormen is een werkgroep (Werkgroep Onderbouwing Gebruiksnormen, WOG) van WUR gevraagd advies uit te brengen over de gebruiksnormen voor de adviesbasis bemesting grasland en de milieukundige effecten.

De uitgebreide berekeningen en bevindingen staan in rapport nr. 79 van maart 2004:

“Gebruiksnormen bij verschillende landbouwkundige en milieukundige uitgangspunten.” Uit de resultaten van dit rapport zijn de gebruiksnormen voor de gewassen, waaronder grasland vastgesteld. Nederland heeft op 1 juli 2004 overeenstemming bereikt met de EU over de gebruiksnormen, die de kern vormen van het Actieprogramma Nitraatrichtlijn 2004-2009.

Op basis van deze vastgestelde en door de EU goedgekeurde normen is de bemestingsadviesing voor grasland bepaald.

Vanuit de graslandbemestingsnormen die aldus zijn vastgesteld is met behulp van modellen de opbrengst van grasland te berekenen. In de huidige systematiek voor agromilieuverbintenissen gebruikt DLG het BBPR simulatiemodel. In dit model zijn de bemestingsadviesnormen opgenomen en zijn de rekenregels gebaseerd op de resultaten van het praktijkonderzoek in Nederland.

Ook is op basis van bemestingsnormen stikstof, opnames stikstof en droge stof producties te berekenen. Aan deze berekening liggen dezelfde rekenregels ten grondslag als die in BBPR zijn ingevoerd.

De basis van de referentie grasland is vastgesteld onder de gunstige productieomstandigheden in Nederland. Via de bemestingsnormen zijn opbrengsten te berekenen. En in het simulatiemodel BBPR worden netto gewasopbrengsten berekend. Beide berekeningen zijn uitgevoerd en de resultaten zijn nagenoeg gelijk. (Minder dan 1 % afwijking die een gevolg is van afronding bij het berekenen)

De volgende werkwijze is gevolgd:

In de gehanteerde systematiek wordt de referentieopbrengst alleen beperkt door de stikstofgebruiksnorm, d.w.z. de norm voor de totale bemesting met werkzame stikstof. Die bemesting

kan bestaan uit kunstmest en/of dierlijke mest. De bemestingsnorm is een samenstelling van kunstmest en organische mest. De referentie is berekend op basis van totale N met daarbij 170 kg N organische mest.

De benadering via bemesting, N opname, droge stof en kVEM productie is gevolgd. BBPR is getoetst. De bemestingsnormen die zijn vastgesteld voor 2009: zand 260, klei 310, veen 265 kg N. Gemiddeld 278 kg N. Voor 2010-2013 zijn de normen 250 voor zand 310 voor klei en 265 voor veen. Gemiddeld is dit 275 kg N. Het simulatiemodel BBPR heeft aangegeven dat de referentieopbrengst grasland ongewijzigd is.

Bij deze bemesting hoort een N opname. Deze zijn uit het rapport 79 maart 2004 van de WUR gehaald.

De fosfaatbemesting is niet beperkend voor de gewasproductie.

Per kg N wordt er 3,3 kg droge stof geproduceerd.

Per kg droge stof is het VEM gehalte in 2006 900 kg en in 2010 - 2013 880 kg per ton droge stof.

Dit resulteert in de onderstaande tabel:

Tabel 3. Bemestingsnormen N voor grasland en de daarbij te realiseren opbrengsten.

	N-norm				N-opname				KVEM			
	2006	2009	2010	2013	2006	2009	2010	2013	2006	2009	2010	2013
Zand	300	260	250	250	383	355	348	348	10445	9467	9340	9340
Klei	345	310	310	310	412	391	391	391	10664	10427	10494	10494
Veen	290	265	265	265	371	356	356	356	10118	9493	9554	9554
gemiddeld	312	278	275	275	389	367	365	365	10409	9796	9796	9796

Voor de referentie graslandopbrengst is gerekend met de gemiddelde bemestingsnorm 2010 - 2013 van 275 kg N per ha, met een maximale gebruiksnorm voor dierlijke mest van 170 kg N per hectare en een opbrengst van 9796 kg VEM per ha. De opbrengsten bij toepassing van agromilieuverbintenissen zijn afgezet tegen deze referentieopbrengst.

De oppervlakte met beheersvergoedingen is van dien aard dat in de reguliere bedrijfsvoering de bemesting op basis van de baseline kan worden uitgevoerd zonder dat er organische mest behoeft te worden afgevoerd. Op de intensieve melkveebedrijven is maximaal 30 % van de oppervlakte inpasbaar. Gezien de praktijk is de omvang pakketten met de sterkste bemestingseffecten veelal minder dan 10%. Dit ligt in de marge van goed management van het bedrijf bij de huidige normen en regels: de mest die niet mag of kan worden aangewend op de beheerspercelen kan adequaat worden benut op de overige percelen. De afvoer van organische mest en de daarbij gehanteerde vergoeding in de agromilieuverbintenissen kan daarmee komen te vervallen.

2.2 Extra algemene kosten

Voor alle graslandpakketten geldt dat er extra kosten ontstaan omdat het agrarisch natuurbeheer moet worden geïntegreerd in de bedrijfsvoering. Elk bedrijf maakt managementplannen voor voeren, bemesten en graslandbeheer. Het opstellen van deze plannen gebeurt jaarlijks met behulp van ondersteuning. De reguliere kosten bedragen tussen de € 5.000 en € 10.000 per jaar inclusief de uren die de ondernemer er aan besteedt. Met natuur in het bedrijfsplan worden deze plannen complexer en vragen meer kennis en bijdragen van de ondernemer. De berekende extra uren die hiermee gemoeid zijn, zijn aan de praktijk getoetst..

De extra bewerkingskosten hebben betrekking op het voeren in de winter. Door het agrarisch natuurbeheer is er een extra voersoort in het rantsoen; voer afkomstig van het perceel met agrarisch natuurbeheer, naast het reguliere voer. Dit betekent extra werk bij het voeren van het vee. Dit is ingeschat op 16 uren in de winter voor het gehele bedrijf, dus ca 0,5 uur per week.

Referentie voor het berekenen van de extra kosten is een graslandbedrijf van 30 ha met 10 ha agrarisch natuurbeheer.

Tabel 4. Extra algemene kosten voor bedrijven met graslandpakketten.

melkvee bedrijf		Extra uren kosten	Totale kosten 6 jaar	Totale kosten per ha per jaar
Bijhouden boekhouding/administratie extra		8	280	1680
Onderzoek kwaliteit voer	Extra		200	1200
Voedingsplan	Extra		250	1500
Bemestingsplan	Extra	8	280	1680
Graslandgebruiksplan	Extra	16	560	3360
Natuurplan	Enmalig inhuren expert	8	1064	1064
Bewerkingskosten beheersvoer uren extra		16	560	3360
Bewerkingskosten machines voeren extra		16	640	3840
totaal				17684
totaal per hectare per jaar				1768
				295

Op alle graslandpakketten zijn de jaarlijkse extra kosten van € 295 van toepassing. Om beleidsmatige en budgettaire redenen zijn de echter niet in alle pakketten volledig meegenomen.

2.3 Weidevogelbeheer

Naast de standaard extra kosten van € 295 per hectare gelden aanvullende kosten/inkomensderving voor de weidevogelpakketten. De uitgangspunten voor weidevogelbeheer zijn gebaseerd op het maaien op een later tijdstip, de zogenaamde uitgestelde maaidatum. In het voorjaar is er daarom geen maaironde en ontstaat er een groeivertraging.

Standaard groeivertraging in het voorjaar

Bij onbeperkt gebruik van grasland in de uitgangssituatie is de gemiddelde eerste maaidatum 6 mei (NVV, 1977). Als gevolg van een geringe ontwatering kan er sprake zijn van een vertraagd op gang komen van de grasgroei in het voorjaar. Deze vertraging moet worden opgeteld bij de gemiddelde maaidatum. In tabel 5 is weergegeven met welke standaardvertraging wordt gerekend en wat de bijbehorende maaidata zijn voor de eerste snede. Uitgaande van de grondsoorten in begrensde relatienotagebieden (situatie 1992) is op basis van een gewogen gemiddelde de voorjaarsgroeivertraging bepaald. De in tabel 6 vermelde waarden komen goed overeen met praktijkervaringen (Vellinga, 1993).

Tabel 5. standaard voorjaarsgroeivertraging

Grondsoort	Standaard voorjaarsgroeivertraging (dagen)	Datum eerste maaisnede (onbeperkt)
Veen	7	13 mei
Klei	4	10 mei
Zand	2	8 mei
Gemiddeld	4	10 mei

Werkelijke maaidatum (regendagen)

De berekening van de uitgestelde maai/weidedatum gaat uit van maaien op de in de beheersovereenkomst opgenomen einddatum (bijvoorbeeld 15 juni). Dit is niet altijd het geval, want het kan immers op dat moment regenen. De ondernemer heeft dan niet de mogelijkheid enkele dagen vroeger te maaien en kan alleen zijn maaidatum uitstellen (tot ná 15 juni). In de situatie zonder beheersovereenkomst bestaat de flexibiliteit om eerder te maaien wel. De ondernemer besluit namelijk in de periode dat een maaisnede op het land staat (norm veen: 13 mei) enkele dagen voor of na 13 mei te maaien. Met andere woorden de gemiddelde datum in de situatie zonder beheersovereenkomst is 13 mei (normdatum) en in de situatie met beheersovereenkomst (in dit voorbeeld) 15 juni + enkele dagen.

Op basis van gegevens van het KNMI over de periode 1982-1986 is het aantal neerslagdagen (neerslag bedraagt > 0,1 mm/etmaal) bij diverse maaidata bepaald. Het gemiddeld aantal neerslagdagen rond de opgenomen maai/weidedata in juni is 2,7. De berekeningen gaan uit van de in

de beheersovereenkomst opgenomen maai/weidedatum, vermeerderd met (afgerond) drie dagen vanwege de kans op neerslag.

Opbrengstderving

Het uitstel van de eerste maai- en weidedatum heeft een direct effect in de vorm van productiederving op de percelen zelf en een indirect effect doordat op de overige percelen meer beweiding plaatsvindt. Uitstel van de eerste maai- en weidedatum leidt direct tot een lagere productie. Door het Praktijkonderzoek Rundveehouderij (PR) zijn berekeningen uitgevoerd die inzicht geven in de opbrengstderving als gevolg van het uitstellen van de eerste gebruiksdatum (Vellinga, 1993). Bij de berekeningen zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- Bij de berekening van de opbrengstderving is uitgegaan van het principe dat het betreffende grasland, zowel met als zonder gebruiksbeperkingen, alleen wordt gebruikt om te maaien. De beweidingdruk is dus in beide gevallen gelijk en er hoeft geen correctie plaats te vinden voor indirecte effecten (onder andere maaipercentage).
- De laatste maaidatum is 29 september. Het veld is dan geruimd op 2 oktober.
- In de eerste snede op het grasland is gestreefd naar een maximale opbrengst van ongeveer 4500 kVEM per ha. Op basis van het grasgroei-model betekent dit voor de bemesting van de eerste snede dat bij uitstel van de maaidatum tot 1 juni nog een bemesting van 40 kg N mogelijk is, bij uitstel tot 8 juni 20 kg N en dat bij uitstel tot 15 juni of later geen N meer wordt gegeven.
- Bij alle snedes wordt er van uit gegaan dat de P- en K-voorziening volgens de normen plaatsvindt.
- De veldperiode is vier dagen vanwege het incidenteel voorkomen van een slechte draagkracht.
- Om een lichte achteruitgang van de botanische samenstelling mee te nemen worden de opbrengsten van alle sneden gekort met 15 kVEM per kilogram droge stof. De eerste snede krijgt daarnaast nog een extra korting van 90 kVEM bij maaidatum 8 juni, 100 kVEM bij maaidatum 15 juni en 110 kVEM bij maaidatum 30 juni.

In tabel 6 staan de resultaten van de berekening.

Tabel 6. opbrengstderving in kVEM per hectare en in procenten met uitstel gebruiksdatum tot respectievelijk 1, 8, 15 en 22 juni (Vellinga, 1993)

Datum	24/5	1/6	8/6	15/6	22/6
kVEM	8.964	8.316	7.996	7.172	6.261
% derving	0	7.2	10.8	20	30.2

Door de in tabel 6 weergegeven waarden te inter- en extrapoleren is tabel 7 tot stand gekomen. De productiederving bij uitstel van de eerste maai-/ weidedatum is uitgedrukt in een percentage van de onbeperkte graslandproductie. Ook staat de stikstofbesparing in tabel 7.

N-besparing

Wanneer de reguliere voorjaarsstikstofbemesting niet wordt verminderd, ontstaat bij uitstel van de eerste maai-/weidedatum een (veel) te zware snede. Bij bepalingen voor uitstel van de eerste maai-/weidedatum is er dan ook van uitgegaan dat de voorjaarsstikstofgift verminderd wordt dan wel geheel achterwege blijft naarmate een langere rustperiode wordt aangegaan. De mogelijkheden om vervolgens in de zomer en in het najaar stikstof toe te dienen zijn afhankelijk van de uitgestelde eerste maai-/weidedatum. Op jaarbasis daalt dan de stikstofgift, afhankelijk van het aantal dagen uitstel. In tabel 7 staat de relatie tussen het aantal dagen uitstel - zoals hiervoor berekend - en de besparing op de stikstofgift. De kosten van deze niet gestrooide stikstof zijn als een besparing in de berekening opgenomen.

In de berekening is er rekening mee gehouden dat door mineralisatie van veengronden er minder stikstof wordt gestrooid door N levering van de bodem en ook minder wordt bespaard door niet gegeven stikstof. De modelmatig berekende besparingen zijn voor $\frac{3}{4}$ doorgerekend. Feitelijk wordt er maar $\frac{3}{4}$ van de N-gift aangewend via kunstmest wat aangekocht is. Deze aankoop is in de vergoeding verwerkt.

Tabel 7. productiederving en stikstofbesparing ten gevolge van de bepaling niet maaien en niet weiden in relatie tot het aantal dagen uitstel eerste maai-/weidedatum

Aantal dagen uitstel	kVEM-derving (in %)	Stikstofbesparing (in kg N/ha)
0	0	0
15	5,6	44
20	7,6	65
25	10,2	93
30	14,4	123
35	22,0	152
40	25,8	171
45	28,6	189
50	30,9	209
55	33,2	223
60	35,5	237
65	37,8	251
70	40,1	265

Voor de berekening van de vergoedingen worden de percentages uit deze tabel afgelezen. Voor de tussenliggende dagen gebeurt dat door interpolatie (bijvoorbeeld productiederving voor 27 dagen is $(14,4 - 10,2)/5 \times 2 + 10,2 = 11,88$).

De hier beschreven benadering is in 1997 vastgesteld. Bij de wijziging in 2005 van de referentieopbrengst als gevolg van het hanteren van gebruiksnormen is het gebruik van tabel 7 onverkort gehandhaafd. De berekende referentieopbrengst komt goed overeen met de toen berekende opbrengst. De grasland groei- en gebruiksmoedellen zijn gelijk gebleven. Dit betekent dat de toen vastgestelde benadering nog steeds van toepassing is.

Arbeidsaanspraken

Als gevolg van de beheersverplichtingen kan er verandering optreden in de arbeidsbehoefte op het bedrijf. Deze extra arbeidsinzet is berekend op een uur per hectare.

Productiederving

Bepalingen met betrekking tot de verzorging van grasland hebben invloed op grasgroei, botanische samenstelling en zodekwaliteit. De effecten op de graslandopbrengst zijn zo goed mogelijk geschat op basis van ervaring (tabel 8).

Tabel 8. productiederving (in %) als gevolg van bepalingen met betrekking tot graslandverzorging

Bepaling	Productiederving (%)
Niet scheuren, frezen en herinzaaien	1
Geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken, met uitzondering van pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, brandnetel en ridderzuring. Gebruik van een veldspuit is niet toegestaan	1
Niet rollen, slepen, doorzaaien van 1 april tot het eind van de periode waarin maaien en weiden niet is toegestaan	2

Exploitatie aanspraken besparing

Het niet uitvoeren van graslandverzorgingswerkzaamheden heeft ook een besparing op kosten tot gevolg.

Tabel 9. Besparingen (in euro/ha) als gevolg van bepalingen met betrekking tot graslandverzorging

Bepaling	Besparing
Niet scheuren, frezen en herinzaaien	€ 5,50
Geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken met uitzondering van pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, brandnetel en ridderzuring. Gebruik van een veldspuit is niet toegestaan	€ 5,50

De bepaling inzake rollen, slepen en doorzaaien in het voorjaar (zie tabel 8) heeft geen besparing tot gevolg, aangezien deze werkzaamheden wel mogen worden uitgevoerd, zij het in een ander seizoen.

Tabel 10. Voorbeeld pakket 16 Weidevogelgrasland met tot 15 juni rustperiode

Het referentieniveau voor veen is berekend op	9796 kVEM
kVEM derving 39 dagen is 25 % en 4 % graslandverzorging	
totaal 29 % van 9796	2841 kVEM
kVEM prijs is voor 2010 vastgesteld op € 0, 2131/kVEM, dit is	€ 605,-
Er wordt minder stikstof gestrooid 39 dagen is 156 kg N *3/4* € 1,24	€ 145,-
Besparing niet scheuren, frezen, chemische bestrijding	-/- € 11,-
Arbeid extra 1 uur	€ 35,-
Bewerkingskosten	€ 295,-

Werkwijze berekening vergoedingen pakketten

Eerst wordt berekend hoeveel dagen er later gemaaid moet worden volgens de pakketeisen. De opbrengst in kVEM voor de optimale maaibeurt is 9796. In tabel 7 staat de bijbehorende opbrengstderving in procenten. Vervolgens wordt er nog een percentage afgehaald voor productiederving door het nalaten van bepaalde werkzaamheden met betrekking tot graslandverzorging. De totale kVEM-derving wordt daarna vermenigvuldigd met de kostprijs van 1 kVEM. Aansluitend wordt gekeken hoeveel stikstofbesparing het niet bemesten van de grond oplevert (tabel 7). Door rekening te houden met lagere kunstmestgift als gevolg van onder andere mineralisatie, is de modelmatig berekende besparing voor 75 % doorgerekend. Deze hoeveelheid wordt vermenigvuldigd met de kiloprijs van stikstof. Hierbij wordt de besparing als gevolg van het niet uitvoeren van graslandverzorgingen opgeteld. Bij dit bedrag wordt een vergoeding opgeteld voor het extra arbeidsloon. De maximale algemene kosten zijn berekend op € 295 per ha.

2.4 Botanisch beheer

Algemeen

N naast de standaard extra kosten van €295,- per hectare gelden aanvullende kosten/inkomensderving voor de botanische pakketten. Bij de vergoedingen voor het botanisch beheer wordt als uitgangspunt fase 1 van het grasland uit de veldgids (ontwikkeling van botanisch waardevol grasland, IKC/DLG) gebruikt. Deze opbrengst is gelijk aan de berekende opbrengst die als referentie is gebruikt bij de weidevogelpakketten. De netto kVEM opbrengst is 9796. Elke andere fase levert minder kVEM op en wordt dus gezien als productiederving. Op deze manier kan de vergoeding per pakket worden berekend. Ook zijn op deze manier de vergoedingen voor de randen berekend.

Het natuurdoel wat voor de botanische pakketten in de agromilieuverbintenissen is gedefinieerd, komt overeen met fase 3 en fase 4 uit de veldgids. Fase 5 en 6 hebben een samenstelling die niet meer als veevoeder voor runderen kan worden gebruikt. Voor de berekeningen in de vergoedingen botanisch beheer zijn de gegevens uit de veldgids van fase 2, 3 en 4 gebruikt. De opbrengst van fase 2 is berekend op 5000 kVEM, fase 3 op 3600 kVEM en van fase 4 op 2800 kVEM.

De gewasderving is het verschil tussen de referentieopbrengst en de opbrengst in de verschillende pakketten.

Bij deze benadering wordt ervan uitgegaan dat de natuurdoelen fase 3 en fase 4 gehandhaafd kunnen blijven. Dat betekent dat de mineralenvoorziening die voor deze graslanden nodig is, op peil moet blijven. Een regelmatige onderhoudsbemesting is daarvoor noodzakelijk.

In de bepalingen van de pakketten is opgenomen dat er geen bemesting plaatsvindt. De opbrengst van optimaal grasland daalt, doordat de N bemesting achterwege blijft, in het eerste jaar direct naar 5000 kVEM per hectare (fase 2). In de navolgende jaren lopen, door verschraling van de overige mineralen in de bodem, de kwaliteit en de kwantiteit verder terug naar het niveau van fase 3 en uiteindelijk fase 4, zoals die in de veldgids zijn beschreven. Afhankelijk van de specifieke omstandigheden van het betreffende perceel, kan worden aangegeven welke termijn nodig is om het aangegeven natuurdoel te bereiken. Welke opbrengsten gerealiseerd worden bij elk beheerspakket is niet eenvoudig vast te stellen. De uitgangspunten voor de berekeningen zijn bepaald door de opbrengsten te relateren aan de natuurdoeltypen fase 2, fase 3 en fase 4. Er is geen onderscheid gemaakt in het opbrengstniveau tussen de pakketten als gevolg van het maaien of weiden van het grasland. De netto gewasopbrengsten verschillen bij de pakketten niet zoveel. Maaien kent een lagere kwaliteit per kilogram droge stof maar minder verliezen bij het gebruik. Beweiden kent een hoger kwaliteit per kilogram droge stof maar de beweidingsverliezen zijn hoog. Per saldo is het verschil gering.

Opbrengst fase 3 en fase 4

De bepaling van het opbrengstniveau van de doelpakketten waardevolle graslandvegetaties is afgeleid uit de benadering uit historische gegevens en de in de veldgids weergegeven opbrengsten. Op deze wijze komen we tot de volgende vaststelling:

Voor de bepaling van de vergoeding is de opbrengst van fase 3: 3600 kVEM per hectare. Deze netto opbrengst kan door middel van maaien en naweiden of alleen maaien gerealiseerd worden. De droge stof opbrengst is bruto 6000 kg. Bij maaien is de kwaliteit 650 VEM per kg droge stof. Voor weiden 800 VEM per kg droge stof. Rekening houdend met de verliezen door het gebruik, komen we tot de netto opbrengst van 3600 kVEM.

Voor de bepaling van de vergoeding is de opbrengst van fase 4: 2800 kVEM per hectare. Deze netto opbrengst, kan door middel van maaien en naweiden of alleen maaien gerealiseerd worden. De droge stof opbrengst is bruto 5000 kg. Verondersteld wordt dat de kwaliteit van het product gelijk is met het product uit fase 3. Zo komen we op een netto opbrengst van 2800 kVEM per hectare per jaar.

De opbrengst fase 3 en 4 is gelijk voor alle grondsoorten.
Het beheer, maaien of weiden, is niet van invloed op de opbrengst en de hoogte van de vergoeding.

Het handhaven van de opbrengst bij fase 3 en 4 vraagt om aanvullende bemesting. Bij de Dienst Regelingen kan toestemming worden gevraagd voor het toedienen van instandhoudingsbemesting.

N-besparing

In de botanische pakketten is als voorwaarde opgenomen dat deze niet bemest mogen worden. Dit betekent een besparing van 100% van de kosten van bemesting. De jaarlijkse bemestingskosten bestaan uit de aankoop van kunstmest en de kosten voor het gebruik van de organische mest. Onderhoudsbemesting met organische mest is toegestaan om de beschreven natuurdoelen in stand te houden. Er is van uit gegaan dat tweederde van de N bemesting uit kunstmest bestaat.

Dit geheel is per bedrijf per regio en per grondsoort zeer verschillend. Om toch een eenvoudig systeem te hanteren, hanteren we als vuistregel dat de kosten van de bemesting tweederde zijn van de totale gemiddelde stikstofgift $2/3 * 278 * \text{€} 1.24 = \text{€} 227,-$. De resterende eenderde is van organische mest.

Per pakket is de besparing berekend op basis van het percentage opbrengst van de referentieopbrengst en bemesting vermenigvuldigd met $\text{€} 227$.

Voorbeeld Botanisch weiland Derving 4796 kVEM
N-besparing (4796/9796)* $\text{€} 227 = \text{€} 111,-$

Arbeidsaanspraken

Door de beheersverplichtingen kan de arbeidsbehoefte op het bedrijf veranderen. De extra arbeidsinzet is berekend op één uur per ha.

Exploitatie aanspraken besparing

In het voorgaande is de productiederving bepaald als gevolg van bepalingen inzake graslandverzorging. Het niet uitvoeren van graslandverzorgingswerkzaamheden levert ook een besparing op in de kosten. De besparingen zijn weergegeven in tabel 11.

Tabel 11. Besparingen (in euro/ha) als gevolg van bepalingen met betrekking tot graslandverzorging

Bepaling	Besparing
Niet scheuren, frezen en herinzaaien	€ 5,50
Geen chemische bestrijdingsmiddelen gebruiken met uitzondering van pleksgewijze bestrijding van akkerdistel, brandnetel en ridderzuring. Gebruik van een veldspuit is niet toegestaan	€ 5,50

De bepaling inzake rollen, slepen en doorzaaien in het voorjaar (zie tabel 8) heeft geen besparing tot gevolg, aangezien deze werkzaamheden wel mogen worden uitgevoerd, zij het in een ander seizoen.

Opbrengsten botanisch beheer.

In de afgelopen jaren is het botanisch beheer in Oost-Nederland het omvangrijkst geworden in Programma Beheer. Aan de hand van de daar opgedane ervaringen is besloten de fase 3 en 4 aan te passen. De fase 3 wordt fase 2 (5000 kVEM). De fase 4 wordt fase 2/3 (4300 kVEM). Dit leidt tot een daling van de vergoeding voor botanisch beheer. In onderstaand voorbeeld is dat nader uitgewerkt.

Voorbeeldberekening vergoeding botanische pakketten

Tabel 12. Voorbeeld kostenoverzicht A02.01.02 botanisch hooiland

Referentieniveau grasland	9796 kVEM
Opbrengst fase 2-3 is 4300 kVEM	
Derving	5496 kVEM
Kosten vervanging derving kVEM à € 0.2258 per 100 kVEM	€ 1171,-
Mestbesparing 2/3 * 278 kg N * 1,24 = € 227 * (5496/9796)	-/- € 128,-
Niet scheuren en onkruidbestrijding	€ 11,-
Arbeidsaanspraken 1 uur extra	€ 35
Bewerkings- en transactiekosten	€ 213,-

Er is uitgegaan van fase 1 uit de veldgids. De opbrengst in kVEM is in deze fase 9796. Voor het pakket botanisch hooiland is er een opbrengst in fase 2-3 van 4300 kVEM. Dit is gebaseerd op een gemiddeld van 5000 kVEM voor botanisch weiland met lichte bemesting en 3600 kVEM voor hooiland zonder bemesting. Dit betekent dat er een derving van 5496 kVEM is. Deze wordt vermenigvuldigd met de VEM-kosten. Vervolgens wordt er gekeken hoeveel stikstof besparing het niet bemesten van de grond oplevert. Deze hoeveelheid wordt vermenigvuldigd met de kiloprijs van stikstof. De instandhoudingsbemesting is in de vergoeding verdisconteerd als een gewenste bemesting voor de gerealiseerde opbrengst (4300/9796 kVEM). De

besparing als gevolg van de graslandverzorgingen wordt van de vergoeding afgetrokken omdat dit niet uitgevoerde werkzaamheden zijn. Bij dit bedrag wordt een vergoeding opgeteld voor de extra benodigde arbeid.

2.5 Legselbeheer

De pakketten legselbeheer bestaan uit grasland en bouwland (zie hoofdstuk 3). De pakketten grasland zijn uitgewerkt in vier intensiteiten broedparen. De pakketten bestaan uit het actief markeren van nesten en registreren van nesten. Voor grasland geldt maximaal 40 % van de percelen maaien in het voorjaar waarvan 10 % met uitgestelde maaidatum. Voor het maaien zijn extra werkzaamheden opgenomen en inkomensderving voor de uitgestelde maaidatum. Zie uitwerking in tabel 15.

2.6 Ruige mest.

Het weidevogelbeheer kan worden versterkt door het aanwenden van ruige mest. De gangbare landbouwpraktijk is drijfmest. De kosten van aanwenden van ruige mest zijn hoger.

Voor de vergoedingen aanwenden ruige mest is onderscheid gemaakt tussen rijland (T1) en vaarland (T2). De volgende berekeningen zijn hiervoor gemaakt:

	ruige mest	KWIN tarief	drijfmest	KWIN tarief
afstand (km)	1,5		1,5	
km/uur	10		10	
uren	0,15	284	0,15	148
uitrijden	0,7	284	0,7	148
				103,6
				125,8
				241,4

Vergoeding is verschil drijfmest vaste mest loonwerk

115,6

De ruige mest wordt met twee wagens en kraan uitgereden. De drijfmest met een gangbare mestinjecteur. De tarieven zijn de marktтарieven 2009.

Voor vaarland is de volgende toeslag berekend:

	uren
mest laden in de boot	0,55
transport mest over water	0,8
transport machines over water	1,6
mest lossen op het land	0,55
totaal	3,5
tarief varen (€ per uur)	26,41
	€
toeslag varen	92,44
toeslag ruige mest	115,6
totaal mest plus varen	208,04

De uren en het tarief is afkomstig van onderzoek in het vaargebied van Laag Holland.

2.7 Kuikenstroken

Verondersteld wordt dat de kuikenstroken in het kader van flexibel beheer vooral op normaal beheerde percelen worden aangelegd. Daarom zal het uitstellen van het maaien met 2 weken veelal overeenkomen met een maaidatum rond 1 juni. Daarom is de berekening van de toeslag voor kuikenstroken (T3) is gebaseerd op die van weidevogelgrasland met een rustperiode van 1 april tot 1 juni (A1.01.01a).

Tabel 13. Kostenoverzicht botanisch beheer.

PAKKETNR	BOTANISCH BEHEER	netto KVEM Ref. opbr.	netto KVEM opbr.	KVEM beheer	KVEM deving	KVEM YEM kosten	N	Besparing :		extra arbeid per uur	raster 100 mete	algemene kosten	
								€ 227	€ 11			€ 35	SUB. TOTAAL
	Omschrijving			€ .2131							€ 39	100%	
A02.01.01	Botanisch weiland	9796	5000	4796	1022	111	11	11	35	-	934	€ 295	
A02.01.02	botanisch hooiland	9796	4300	5496	1171	128	11	128	35	-	1067	€ 295	
A02.01.03a	Botanisch weiland	9796	5000	4796	1022	111	11	11	35	-	934	€ 295	
A02.01.03b	Botanisch hooiland	9796	4300	5496	1171	128	11	128	35	154	1067	€ 295	
A02.01.04	bronbeheer	9796	1400	8396	1789	195	11	11	35	39	1657	€ 295	

Tabel 15. Kostenoverzicht legselbeheer

A01.0103a1						
stel 100 ha	doel 35 broedparen per 100 ha					
	praktijk 42 broedparen/100 ha					
		aantal	uur/eenhe	uren	uurtarief	totaal €
Basis werk	percelen afzoeken					
	rondes	2	10,00	20,00	35,00	700,00
Nesten zoeken	nesten	42	2,00	84,00	35,00	2940,00
Plaatsen Nestbeschermers						
	nesten	18	0,17	3,00	35,00	105,00
Maaien	40% maaien voorjaar					
	waarvan 10% met uitgestelde maaidata					
	met nestbeschermers(weiden)	10				
eigen mechanisatie	extra werk met maaien	30	0,50	5,00	70,00	350,00
eigen mechanisatie	extra werk schudden/wiersen	30	0,17	5,00	70,00	350,00
loonwerk	extra oprapen	30	0,17	5,00	147,00	735,00
50 m2 per nest	opbrengstderving	18	50,00	900,00	1391,03	26,68
Administratie				16,00	35,00	560,00
totaal				138		5766,68
Vergoeding	Beheerspakket 1	per ha			100	57,67

A01.0103a2						
stel 100 ha	doel 50 broedparen per 100 ha					
	praktijk 63 broedparen/100 ha					
		aantal	uur/eenhe	uren	uurtarief	totaal €
Basis werk	percelen afzoeken					
	rondes	2	10,00	20,00	35,00	700,00
Nesten zoeken	nesten	63	2,00	126,00	35,00	4410,00
Plaatsen Nestbeschermers						
	nesten	20	0,17	3,33	35,00	116,67
Maaien	40% maaien voorjaar					
	waarvan 10% met uitgestelde maaidata					
	met nestbeschermers(weiden)	10				
eigen mechanisatie	extra werk met maaien	30	0,50	5,00	70,00	350,00
eigen mechanisatie	extra werk schudden/wiersen	30	0,17	5,00	70,00	350,00
loonwerk	extra oprapen	30	0,17	5,00	147,00	735,00
50 m2 per nest		20	50,00	1000,00	1391,03	29,64
Administratie				18,00	35,00	630,00
totaal		per ha		182		7321,31
Vergoeding	Beheerspakket 2				100	73,21

A01.0103a3						
stel 100 ha	doel 75 broedparen per 100 ha praktijk 88 broedparen/ha					
		aantal	uur/eenhe	uren	uurtarief	totaal €
Basis werk	percelen afzoeken					
	rondes	2	10	20	35,00	700,00
Nesten zoeken	nesten	88	2	176	35,00	6160,00
Plaatsen Nestbeschermers						
	nesten	25	0,17	4,17	35,00	145,83
Maaien	40% maaien voorjaar waarvan 10% met uitgestelde maaidata met nestbeschermers(weiden)	10				
eigen mechanisatie	extra werk met maaien	30	0,50	5,00	70,00	350,00
eigen mechanisatie	extra werk schudden/wiersen	30	0,17	5,00	70,00	350,00
loonwerk	extra oprapen	30	0,17	5,00	147,00	735,00
50 m2 per nest		25	50	1250	1391	37,05
Administratie				16	35,00	560,00
Totaal				231		9037,89
Vergoeding	Beheerspakket 3	per ha			100	90,38

A01.0103a4						
stel 100 ha	doel 100 broedparen per 100 ha praktijk 100 broedparen/ha					
		aantal	uur/eenhe	uren	uurtarief	totaal €
Basis werk	perclen afzoeken					
	rondes	2	10,00	20,00	35,00	700,00
Nesten zoeken	nesten	113	2,00	226,00	35,00	7910,00
Plaatsen Nestbeschermers						
	nesten	30	0,17	5,00	35,00	175,00
Maaien	40% maaien voorjaar waarvan 10% met uitgestelde maaidata met nestbeschermers(weiden)	10				
eigen mechanisatie	extra werk met maaien	30	0,50	5,00	70,00	350,00
eigen mechanisatie	extra werk schudden/wiersen	30	0,17	5,00	70,00	350,00
loonwerk	extra oprapen	30	0,17	5,00	147,00	735,00
50 m2 per nest		30	50,00	1500,00	1391,03	44,46
Administratie				16,00	35,00	560,00
Totaal				282		10824,46
Vergoeding	Beheerspakket 4	per ha			100	108,24

A01.01.04b Legselbeheer op bouwland						
stel 100 ha	doel 35 broedparen per 100 ha praktijk 42 broedparen/100 ha					
		aantal	uur/eenhe	uren	uurtarief	totaal €
Basis werk	percelen afzoeken					
	rondes	2	10,00	20,00	35,00	700,00
Nesten zoeken	nesten	42	2,00	84,00	35,00	2940,00
Plaatsen Nestbeschermers						
	nesten	18	0,17	3,00	35,00	105,00
Administratie				16,00	35,00	560,00
						4305,00
Vergoeding	Beheerspakket 5					43,05

3 Bouwlandpakketten

3.1 Algemeen

Met de overgang van PSAN naar PSNL zijn de pakketten akkerbouw sterk gewijzigd. Er zijn meer pakketten gekomen en ook inhoudelijk is vanaf 2008 de berekeningssystematiek gewijzigd. Daarom is voor bouwland een nieuwe tekst geschreven.

In het veranderde POP2 zijn in de systematiek van PSNL 15 bouwlandpakketten opgenomen. Het gaat om randenbeheer: A01.02.01a, A01.02.01b, A01.02.02a, A01.02.02b, A01.02.03b, A2.02.03 en om de volveldsakkerpakketten A01.01.04e, A01.02.03a, A01.03.01c, A02.01.01a, A02.01.01b, A02.01.01c, A02.01.02a, A02.01.02b, A02.01.02c. Beide kennen een flora en/of een fauna doel.

Met de faunapakketten wordt een positief effect op het aantal en de diversiteit van een aantal diergroepen (kleine zoogdieren, vogels, vlinders en andere insecten) verwacht. De faunapakketten leveren voedsel en beschutting voor deze dieren en deze dieren zijn weer voedsel voor roofvogels. Per regio worden verschillende natuurdoelen gediend. In Groningen ligt het accent op de grauwe kiekendief. In de veenkoloniën en Drenthe ligt het accent op de patrijs. In Zeeland is naast vogels ook de vlinder natuurdoel. Met de botanische pakketten wordt geprobeerd de ontwikkelingsmogelijkheden voor akkerkruidenvegetaties in de percelen en perceelsranden te behouden of te ontwikkelen. Nevendoelstellingen zijn landschap en cultuurhistorie.

Natuurdoelen met betrekking tot fauna zijn niet direct te koppelen aan de percelen waarop het beheerspakket in stand wordt gehouden. De beheerspercelen leveren de randvoorwaarde voor de fauna en flora in het gebied. Hierdoor is het niet mogelijk een koppeling te maken tussen percelen en natuurdoel.

In de akkerbouw is sprake van gespecialiseerde akkerbouwbedrijven en gebiedsspecifieke akkerbouwgewassen. Op de bedrijven wordt gebruik gemaakt van een bouwplan waarbij gewasrotatie op elk perceel wordt toegepast. Voor een beperkt aantal gewassen, zoals granen en snijmaïs, is gewasrotatie niet noodzakelijk. In de beschrijvingen van de bouwlandpakketten is met bovenstaande aspecten zoveel mogelijk rekening gehouden.

Als instap eis is opgenomen dat voorafgaand aan het afsluiten van de overeenkomst een bouwplan bestaande uit tenminste vier gewassen aanwezig dient te zijn geweest.

Er zijn enkele aanleidingen geweest om de vergoedingen voor de pakketten aan te passen, ten opzichte van de vergoedingen in 2007:

- In 2009 worden nieuwe KWIN-akkerbouwcijfers gepubliceerd. Het Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO) brengt de nieuwe KWIN AGV 2008/2009 uit. Daarin zijn de nieuwste opbrengsten en toegerekende kosten van de verschillende gewassen in Nederland opgenomen. Deze gegevens zijn de basis voor de referenties in de verschillende vergoedingsgrondslagen. Om de vergoedingen actueel te houden moeten de bedragen opnieuw berekend worden. DLG heeft hiervoor Praktijkonderzoek Plant en Omgeving (PPO) ingeschakeld.
- Tijdens de herziening van deze vergoedingssystematiek, zijn nog een aantal andere zaken de akkerpakketten aangepast, gebaseerd op de uitvoeringspraktijk van DLG en inzichten van landbouwkundigen (PPO) en ecologen (Directie Kennis van het ministerie van LNV, provincies en DLG).

Dit heeft geleid tot een wijziging van de akkerpakketten, niet alleen qua vergoedingen, maar ook inhoudelijk. Eén en ander resulteert een reëlere vergoeding en een verbetering van het natuuresultaat.

3.2 Referentie

Het referentiebedrijf op basis waarvan de vergoedingen zijn bepaald, is een modelmatig bedrijf, onder optimale omstandigheden met optimaal gebruik. Het referentiebedrijf kent daarmee geen depressie voor bijvoorbeeld hellingen, kent geen overstromingen en kent een optimale grondwatertoestand. In het referentiebedrijf wordt uitgegaan van de minimumeisen (baseline) zoals beschreven in subbijlage

13. Hieronder wordt voor de akkerbouwbedrijven specifiek aangegeven hoe het referentiebedrijf eruit ziet.

Bouwplan

De basis voor het vergoedingensysteem is het gangbare akkerbouwplan in Nederland. Op basis van gewassen keuze en technische bouwplan uitgangspunten is het bouwplan vastgesteld wat als referentie gebruikt wordt voor de berekeningen.

De inkomenssituatie is voor klei en zand substantieel verschillend. De opbrengst en kosten van gewassen naast verschillen in bouwplan zijn daarvan de oorzaak.

De benadering van het bouwplan is nader onderzocht door PPO. De afgelopen jaren hebben zich ontwikkelingen voorgedaan die een intensivering van het bouwplan op akkerbouwbedrijven tot gevolg hebben. Het aandeel graan is afgenomen en intensieve teelten zijn toegenomen. Akkerbouwmatige groententeelten zijn nu verwerkt in het bouwplan.

Voor de gebieden is het beeld heel divers. In overleg met specialisten uit de praktijk (PPO en het LEI) heeft DLG een bouwplan opgesteld die een goede referentie is voor de inkomensuitgangspunten van de akkerbouw voor de berekeningen akkerbouwpakketten.

Deze uitgangspunten hebben geleid tot de volgende bouwplan uitgangspunten met opbrengsten en kosten en het bijbehorende saldo.

Tabel 16. Uitgangspunten akkerbouwplan Gebaseerd op tarieven 2008. De berekeningen dienen nog aangepast te worden voor prijspeil 2009, peildatum 1 juli 2009

Akkerranden bouwplannen regio's						
Klei		aandeel	bruto	toeg	Loonwerk	
	gewas	bouwplan (%)	geldopbr	kosten	kosten	saldo (LW)
ZWK	cons aardappelen	25%	€ 4.729	€ 2.769	€ 0	€ 1.960
	wintertarwe	25%	€ 1.789	€ 632	€ 99	€ 1.058
	suikerbieten	25%	€ 2.924	€ 969	€ 392	€ 1.563
	zomergerst	12,5%	€ 1.438	€ 450	€ 99	€ 889
	zaaiuien	12,5%	€ 6.077	€ 2.561	€ 129	€ 3.387
Gemiddeld			€ 3.300	€ 1.469	€ 151	€ 1.680
	cons aardappelen	25%	€ 5.040	€ 2.750	€ 0	€ 2.290
	wintertarwe	25%	€ 1.789	€ 632	€ 99	€ 1.058
CKG	suikerbieten	25%	€ 2.924	€ 969	€ 392	€ 1.563
	zomergerst	12,5%	€ 1.438	€ 450	€ 99	€ 889
	zaaiuien	12,5%	€ 6.077	€ 2.561	€ 129	€ 3.387
Gemiddeld			€ 3.378	€ 1.464	€ 151	€ 1.762
NZK	cons aardappelen	25%	€ 4.729	€ 2.769	€ 0	€ 1.960
	Wintertarwe	25%	€ 1.789	€ 632	€ 99	€ 1.058
	Suikerbieten	25%	€ 2.924	€ 969	€ 392	€ 1.563
	zomergerst	12,5%	€ 1.438	€ 450	€ 99	€ 889
	zaaiuien	12,5%	€ 6.077	€ 2.561	€ 129	€ 3.387
Gemiddeld			€ 3.300	€ 1.469	€ 151	€ 1.680
Klei gemiddeld			€ 3.326	€ 1.467	€ 151	€ 1.707
Programma beheer 2007				KWIN 2008		
Zand		aandeel	bruto	toeg	Loonwerk	
	gewas	bouwplan (%)	geldopbr	kosten	kosten	saldo (LW)
Veenkolonien						
	cons aardappelen	0%	€ 4.825	€ 2.751	€ 0	€ 2.074
	zetmeelaardappele	25%	€ 2.977	€ 1.847	€ 0	€ 1.130
	Suikerbieten	25%	€ 2.507	€ 1.100	€ 392	€ 1.015
	Wintertarwe	25%	€ 1.556	€ 677	€ 102	€ 777
	fijne peen - industri	12,5%	€ 4.420	€ 1.227	€ 679	€ 2.514
	Parijse worteltjes -	12,5%	€ 3.600	€ 1.479	€ 693	€ 1.428
Gemiddeld			€ 2.763	€ 1.244	€ 295	€ 1.223
Oostelijk zandgebied						
	cons aardappelen	12,5%	€ 4.825	€ 2.751	€ 0	€ 2.074
	zetmeelaardappele	12,5%	€ 2.977	€ 1.847	€ 0	€ 1.130
	suikerbieten	25%	€ 2.507	€ 1.100	€ 392	€ 1.015
	wintertarwe	25%	€ 1.556	€ 677	€ 102	€ 777
	fijne peen - industri	12,5%	€ 4.420	€ 1.227	€ 679	€ 2.514
	Parijse worteltjes -	12,5%	€ 3.600	€ 1.479	€ 693	€ 1.428
Gemiddeld			€ 2.994	€ 1.357	€ 295	€ 1.341
Zuidelijk zandgebied						
	cons aardappelen	12,5%	€ 4.825	€ 2.751	€ 0	€ 2.074
	zetmeelaardappele	12,5%	€ 2.977	€ 1.847	€ 0	€ 1.130
	suikerbieten	25%	€ 2.507	€ 1.100	€ 392	€ 1.015
	wintertarwe	25%	€ 1.556	€ 677	€ 102	€ 777
	fijne peen - industri	12,5%	€ 4.420	€ 1.227	€ 679	€ 2.514
	Parijse worteltjes -	12,5%	€ 3.600	€ 1.479	€ 693	€ 1.428
Gemiddeld			€ 2.994	€ 1.357	€ 295	€ 1.341
Zand gemiddeld			€ 2.917	€ 1.320	€ 295	€ 1.302
Gewassen gebruikt voor het vierde gewas die representeren vele gewassen.						

De bovengenoemde saldo's zijn afkomstig van WUR/PPO en vormen de basis voor de KWIN 2008 die nog moet worden gepubliceerd. Voor de granen in dit overzicht is op basis van de KWIN 2008 een aanpassing doorgevoerd. De gebruikte prijzen zijn een gemiddelde van 2006 en 2007 en bedragen ca € 16 per 100 kg. De overige prijzen zijn uit KWIN 2008. Deze prijzen wijken zeer beperkt af van de KWIN 2006. Deze benadering is de referentie van de prijsontwikkeling in de komende jaren. Er zullen volgend jaar nadere afspraken gemaakt worden over opbrengst prijzen van gewassen in deze saldobenadering voor het berekenen van vergoedingen voor agrarisch natuurbeheer.

Voor Klei is het saldo voor de inkomensderving berekend op € 1707 per ha voor het bouwplan van een gangbaar akkerbouw bedrijf. Voor zand is bij het gebied veenkoloniën voor de aardappelen het saldo gebruikt van de zetmeelaardappelen en bij zuid en oost het saldo van consumptieaardappelen. Zo ontstaat een gemiddeld bouwplan saldo van € 1302 per ha voor het gangbare akkerbouwbedrijf op zandgrond.

Deze saldo's, opbrengsten en toegerekende kosten zijn de basis voor de vergoedingen akkerpakketten SNL agrarisch natuurbeheer.

Algemene kosten randenpakketten

Voor alle akkerpakketten worden extra bedrijfskosten gemaakt om de inpasbaarheid op het bedrijf goed te laten verlopen en de negatieve effecten op de percelen te compenseren. In de gangbare akkerbouw zijn de bewerkingsuren tussen de 10 en 20 uren, afhankelijk van het gewas in het bouwplan.

Als op een bedrijf akkerrandpakketten worden afgesloten heeft dit als gevolg dat op 25 % van de gewaspercelen 1 uur extra bewerkingsduur nodig is, als gevolg van het inpassen van de beheerspakketten. De percelen worden kleiner en de ondernemer moet met het bewerken rekening houden met de randen. Daarnaast vraagt het precies uitzetten van de flora en fauna randen extra tijd van de ondernemer.

Tabel 17. Extra algemene kosten voor akkerrandpakketten

Activiteit	Extra uren	Kosten	Totale kosten 6 jaar	Kosten per ha per jaar
Bijhouden boekhouding/administratie	8	280	1680	
Bewerkingskosten machines	15	750	4500	
Bewerkingskosten uren	15	525	3150	
Totaal			9330	389

Deze extra algemene kosten van €389,- per hectare per pakket per jaar, zijn van toepassing op akkerpakketten. Om beleidsmatige en budgettaire redenen wordt dit bedrag niet voor alle pakketten volledig vergoed (zie subbijlage 11).

Overige kosten/inkomensderving

Naast de algemene kosten voor akkerpakketten (paragraaf algemene extra kosten) is er sprake van specifieke kosten/inkomensderving voor de faunaranden.

Bij de faunaranden is bij de beheersbepaling gekozen voor het onderscheid naar grondsoort klei en zand. Deze bepalingen leiden tot een verschil in vergoeding. De faunaranden kennen geen oogst van het gewas. Het beheer is overeenkomstig de inzet van het gangbare akkerbouw beheer en is daardoor niet onderscheidend. In alle pakketten wordt inzaai van een natuurmengsel voorzien en dat is in de vergoeding meegenomen.

Algemene kosten volleldspakketten

Voor de volleldspakketten worden extra bewerkingskosten gemaakt. Deze kosten hebben betrekking op de extra bewerking die nodig is voor het verwerken van het geoogste product (o.a. in verband met de relatief kleine hoeveelheden). Deze extra kosten bedragen maximaal €150,- (uren en machines) en zijn van toepassing op alle volleldsakkerpakketten.

3.3 Randenpakketten

Bij de randenpakketten wordt uitgegaan de rand in plaats komt van een gemiddeld bouwplan. De vergoeding wordt daarom berekend over dit gemiddelde bouwplan. Hieronder is een voorbeeld op genomen van het akkerflorandpakket (A02.02.03).

Tabel 18 Voorbeeld randpakket Akkerflorand (A02.02.03).

	€ per ha
Verschil opbrengst	2917
Besparing toegerekende kosten en loonwerk	1615
Verschil saldo bouwplan	1302
lozingenbesluit	25
wildbloemenmengsel	100
subtotaal	1377
Bewerkingskosten maximaal	389

Het lozingenbesluit zijn de effecten op het gehele bouwplan. Per gewas zijn de effecten verschillend.

3.4 Volleveldspakketten

Naast de algemene kosten voor akkerpakketten (paragraaf algemene extra kosten) is er sprake van specifieke kosten/inkomensderving voor de volleveldsakkerpakketten. Voor botanisch gerelateerde pakketten geldt dat sprake is van een verandering in bouwplan samenstelling. Bij de fauna gerelateerde pakketten kan er ook sprake zijn van benadering zoals bij randenbeheer is toegepast. De vergoedingen zijn berekend op basis van de gevolgen op het bouwplan en de opbrengsten kosten van de te telen gewassen.

Bij de pakketten A01.02.01 (Broedende akkervogels) is de randensystematiek gevolgd.

Voor A01.02.02 (broedende en doortrekkende akkervogels) is verondersteld dat de wintertarwe in het bouwplan gangbaar wordt geteeld maar niet wordt geoogst en worden beschouwd als rand. Eenzelfde aanpak is ook gevolgd bij het hamsterpakket A01.02.03b. Voor A01.02.03 is verondersteld dat naast het niet oogsten van de wintertarwe de suikerbieten in het bouwplan wordt vervangen door luzerne teelt.

De pakketten waardevolle flora (A02.02.01) zijn berekend door teelten te vervangen door wintertarwe. Bij de A02.02.01 (chemie en onkruidvrij) is uitgegaan van biologische kengetallen.

In de onderstaande tabel is een voorbeeld voor de berekening van een volleveldspakket aangegeven.

Tabel 18. Voorbeeld volleldspakket bouwland, waardevolle flora 4 van de 6 jaar (A02.02.01b)

	Opbrengsten	Toegerekende kosten en Loonwerk
	€ 960	€ 313
	€ 960	€ 313
	€ 960	€ 313
	€ 960	€ 313
	€ 3.593	€ 2.148
	€ 960	€ 313
	€ 960	€ 313
	€ 4.010	€ 2.039
	€ 960	€ 313
	€ 960	€ 313
	€ 960	€ 313
	€ 4.010	€ 2.039
Gemiddeld	€ 1.688	€ 754
Referentie	€ 2.917	€ 1.615
Verschil	€ 1.229	€ 861

Berekening over periode van 12 jaar vanwege cyclus in rotatie.

Opbrengstderving	1229
Besparingen	861
Algemene kosten	150

Tabel 19 Overzicht Akkerbouwpakketten

Bouwlandpakketten pakket	Beschrijving	€ per ha	Derving (%)	€ per ha	Besparing		Bewerking kosten
					Opbrengst	Overige kosten	
A01.02.01a1	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01a2	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.01b1	Broedende akkervogels, ploegen klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01b2	Broedende akkervogels, ploegen zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.01c1	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai 3/4 jaar klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01c2	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai 3/4 jaar zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.02a	bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels klei	1789	tarwe wel telen, i	1789	99	0	389
A01.02.02b	bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels zand	1556	tarwe wel telen, i	1556	102	0	389
A01.02.03a	Hamsterbeheer vollelds	3326	geen suikerbiete	2118	484	0	389
A01.02.03b	Hamsterbeheer randen	1789	tarwe wel telen, i	1789	99	0	389
A02.02.01a	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	536	411	0	150
A02.02.01b	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	1229	861	0	150
A02.02.01c	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	1448	1014	0	150
A02.02.02a	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1420	867	0	150
A02.02.02b	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1598	994	0	150
A02.02.02c	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1777	1138	0	150
A02.02.03	Akkerflorand	2917	100	2917	1615	75	389

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

4 Landschapspakketten

4.1 Herijking uitgangspunten voor berekeningen

Voor de berekening van de vergoedingen in het kader van de PSN en PSAN worden al jarenlang dezelfde uitgangspunten gebruikt. Vanuit 'het veld' kwamen regelmatig opmerkingen over deze uitgangspunten.

Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft Landschapsbeheer Nederland, een onafhankelijk samenwerkingsverband van 12 provinciale stichtingen voor landschapsbeheer met veel expertise op dit gebied, gevraagd om de uitgangspunten nader te bezien en een voorstel uit te werken. Dit voorstel is geaccordeerd door de grote terreinbeheerders en voorgelegd aan de Commissie van Dijk, de commissie die het voorstel voor de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit heeft voorbereid.

De nieuw berekende standaardkostprijs wijkt om diverse redenen af van de huidige standaardkostprijs en wel om de volgende redenen:

- Bij een aantal beheerpakketten zijn nieuwe kostenposten opgenomen die een directe relatie hebben met het beheer. Dit heeft betrekking op de volgende maatregelen: bestrijding ongewenste soorten, maaien overhangende bramen, inboet open plaatsen en extra rasterkosten ten gevolge van het te voeren beheer.
- De uitgangspunten (aantal telgen e.d.) zijn bij de beheertypen Houtwal en houtsingel en Elzensingel aangepast op basis van een onderzoek van Landschapsbeheer Nederland.
- Het feitelijke beheer wordt heden ten dage soms op een andere wijze en met andere machines uitgevoerd. Dit geldt met name voor het beheertype struweelhaag. Speciale machines zijn ontwikkeld om dit type element te beheren.

In 4.2 is een overzicht opgenomen van de wijzigingen per landschapspakket/ beheerpakket die een invloed hebben op de berekende standaardkostprijs voor het beheer.

Tijdnormen

Voor het vaststellen van de arbeidsuren en machine-uren die benodigd zijn om maatregelen, die gekoppeld zijn aan een bepaald beheerpakket, uit te voeren is: 'Het Groene Boek; tijdnormen aanleg en onderhoud van natuur, groen en recreatieve voorzieningen ingedeeld volgens RAW-systematiek' van IMAG gebruikt. Dit normenboek heeft de basis gevormd voor de berekening van de maximale vergoedingen in de door de Europese Commissie goedgekeurde Catalogus Groenblauwe Diensten.

Voor een zeer beperkt aantal maatregelen kent dit normenboek geen norm. Voor deze maatregelen zijn normenboeken of ervaringscijfers gebruikt (PSAN, Onderzoek DLG en ervaringscijfers terrein- en landschapbeheerders). Deze ervaringscijfers zijn met name gebruikt bij de beheertypen Struweelhaag en Knip- en scheerheg. Bij het beheertype Knip- en scheerheg is dit gebaseerd op ervaringscijfers van Stichting IKL die al jarenlang bijna 20 kilometer Knip- en scheerheg beheert.

De tijdnorm bestaat uit de 'herleide tijd', dit is de effectieve tijd die een persoon aan een bewerking kan of moet besteden.

Conform de Catalogus Groenblauwe Diensten is voor de aan- en afvoertijden uitgegaan van 5% over de totale arbeidsbehoefte.

Onproductieve uren (transport, kort verzuim, ziekteverzuim, ontwikkeling, ontspanning) zijn verwerkt in het voorberekend uurtarief.

Uurtarieven

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Het tarief voor arbeid is gebaseerd op de raam-cao bos en natuur per 1 maart 2008. Er is uitgegaan van de Medewerker Uitvoerend met functiegroep 4.
De berekening van het voorberekend uurtarief is ontleend aan het Normenboek Natuur, Bos en Landschap 2008..
Als basis voor de tarieven voor machines is het uurtarief uit het Normenboek Natuur, Bos en Landschap 2008, inclusief 20% overheadkosten genomen.
De tarieven zijn voor 2009 geïndexeerd met 1,5% op basis van advies Commissie Verheijen.

BTW

Conform het advies van de Commissie Verheijen is gerekend met een btw-percentag van 6,2% (conform berekening TBO's).

Werkbegeleiding

Conform de rapportage van de Commissie Verheijen is een toeslag van 15% op de kale kostprijs als uitgangspunt genomen. De toeslag voor werkbegeleiding dekt de kosten die te maken hebben met de begeleiding van het uit te voeren werk, zoals het maken van bestekken, het contact met de mogelijke leveranciers, de gunning en het toezicht op het werk.

Frequentie maatregelen

Naast een berekening van de standaardkostprijs voor een bepaalde maatregel, bijvoorbeeld knotten, is het voor de berekening noodzakelijk om de frequentie van de maatregelen te bepalen omdat de standaardkostprijs op jaarbasis wordt berekend.
Op basis van jarenlange ervaringen van de terreinbeherende organisaties en landschapsbeheerorganisaties is de gemiddelde frequentie van de maatregelen vastgesteld.

Monitoring

Kosten van monitoring zijn niet meegenomen in berekening van de standaardkostprijzen.

Beheer waterlopen

Onderhoud van aan landschapselementen grenzende waterlopen is niet meegenomen in de berekening van de onderhoudskosten. Een aangrenzende waterloop kan wel een verzwarende factor zijn voor het onderhoud van het element, en dat wordt wel meegenomen in de berekening.

4.2 Toelichting herijking uitgangspunten berekening standaardkostprijs beheer landschapselementen

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Houtkade,- wal, haag en singel	Het huidige pakket is in de nieuwe regeling uitgesplitst in de beheerpakketten: Houtwal en houtsingel Hoge houtwal Holle weg en graft	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Houtwal en houtsingel: 75 stammen per are met dbh van 10 cm aan einde cyclus ☐ Hoge houtwal: dunnen in 7^e en 14^e jaar: 50 stammen per are dbh 6-10 cm. Bij eindkap na gemiddeld 25 jaar: 10 st dbh 5 cm, 12 st dbh 10 cm, 7 st dbh 15 cm, 3st dbh 25 cm en 0,3 st dbh 35 cm 	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (50-100% van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Herprofileren greppel/sloot (bij Hoge houtwal) ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
<p>Elzensingel 3 categorieën: bedekking 90%, 75-90% en 50-75%</p>	<p>Elzensingel 3 categorieën: bedekking 30- 50%, 50-75% en > 75%</p>	<p>Op basis van ervaringen in Noord Friese Wouden met 3000 km elzensingel is nieuwe indeling gemaakt.</p> <p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm en een cyclus van 10 jaar. Voor de elzensingel wordt uitgegaan van een breedte van 5 meter. In de praktijk zijn elzensingels echter maximaal 2,5 meter breed . Dit betreft een afwijking met een factor 2 in de huidige berekeningen.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd: Elzensingel > 75% bedekking en cyclus van 21 jaar: dunnen in 7^e en 14^e jaar: 75 stammen dbh 6-10 cm per 100 meter. Bij eindkap na gemiddeld 21 jaar: 20 st dbh 5 cm, 75 st dbh 10 cm en 75 st dbh 20 cm per 100 meter.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (100% van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Herprofileren greppel/sloot ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	<p>Aantal en diameter stammen in nieuwe berekening (vastgesteld door veldonderzoek) wijkt sterk af van uitgangspunten berekening PSAN. Op basis van de uitgangspunten voor de bedekking van > 75% zijn de beheerkosten voor de andere bedekkingsgraden berekend.</p>

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Geriefhoutbosje	<p>Het huidige pakket is in de nieuwe regeling uitgesplitst in de beheerpakketten: Hakhoutbosje langzaam groeiende soorten en hakhoutbosje snelgroeiende soorten</p>	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm en cyclus van 10 jaar.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Hakhoutbosje (beide typen) 75 stammen per are met dbh van 10 cm aan einde cyclus ☐ Cyclus hakhoutbosje langzaamgroeiend: 15 jaar ☐ Cyclus hakhoutbosje snelgroeiend: 10 jaar 	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Takhout op rillen leggen ☐ Extra onderhoud raster 	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Knip- en scheerheg	Knip- en scheerheg 2 categorieën: jaarlijkse cyclus en 2-3 jaarlijkse cyclus	<p>In de PSAN berekening wordt uitgegaan van het snoeien van de haag met cyclomaaiër.</p> <p>Stichting IKL in Limburg beheert al jarenlang ruim 20 km knip- en scheerheg. Op basis van hun jarenlange ervaringen is in de nieuwe berekening de inzet van machines gewijzigd en daarnaast is ook de tijdnorm aangepast.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 60% van de heggen kan alleen in handkracht met een motorheggenschaar geknipt of geschoren worden ☐ 40% van de heggen kan met een trekker met maaibalk geknipt of geschoren worden <p>Tijdnorm in nieuwe berekening voor handkracht is op basis van jarenlange ervaringen van Stichting IKL met een factor 2 verhoogd.</p>	Zie linker kolom	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Struweelhaag (wel in oude PSAN maar niet in PSAN 2009)	Struweelhaag 2 categorieën: 5-7 jarige cyclus en cyclus > 12 jaar	<p>In oude PSAN berekening wordt uitgegaan van gemiddelde cyclus van 10 jaar.</p> <p>Op basis van ervaringen uit het Maasheggengebied is nieuwe indeling gemaakt.</p> <p>De huidige werkmethode werken zeer sterk af de methode zoals die bij de berekening van de PSAN is gehanteerd. Er zijn speciale machines ontwikkeld (wielkraan met knipschaar) voor het klepelen of knippen van struweelhagen.</p> <p>Op basis van de ervaringen en kosten van deze werkmethode in het Maasheggengebied zijn de nieuwe berekeningen tot stand gekomen. De kosten van deze werkmethode zijn veel duurder, mede in verband met het afvoeren van het takhout.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (100% van de lengte) ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer <p>Zie linker kolom</p>	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Knotbomenrij/knotbomen	Knotboom 3 categorieën: diameter < 20 cm, diameter 20-60 cm en diameter > 60 cm	<p>De huidige vergoeding is berekend voor een gemiddelde knotboom met een diameter van 25 cm en 15 stuks telgen die éénmaal per drie jaar geknot wordt. In de nieuwe berekening is uitgegaan van een knotcyclus van éénmaal per 5 jaar.</p> <p>In de praktijk komen zowel knotbomen voor die dunner zijn dan de gemiddelde boom maar ook bomen die veel dikker zijn dan de gemiddelde boom.</p> <p>Om tot een redelijke vergoeding te komen zijn 3 diameterklassen onderscheiden.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Knotboom < 20 cm: 10 4-jarige telgen per knot ☐ Knotboom 20-60 cm: 30 4-jarige telgen per boom ☐ Knotboom > 60 cm: 60 4-jarige telgen per boom <p>Op basis van de tijdnorm in de PSAN voor de gemiddelde boom zijn de</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Extra onderhoud raster na snoeibeurt 	

		vergoedingen voor de drie nieuwe categorieën berekend. De tijdnorm voor een boom met gemiddeld 60 telgen is 4x hoger dan de tijdnorm voor een boom met 15 telgen.		
--	--	---	--	--

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Grubbe en holle weg	Holle weg en graft	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm.</p> <p>In het kader van een onderzoek van Dienst Landelijk Gebied en Stichting IKL in Zuid-Limburg is in de nieuwe berekening uitgegaan van 125 stammen per are met een diameter van 5-10 cm.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaten perceelsrand (50-van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	
Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009) Hoogstamboomgaard	Naam nieuw beheerpakket Hoogstamboomgaard	<p>Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN</p> <p>De huidige PSAN kent een vergoeding per boom. In de nieuwe regeling is een vergoeding per hectare hoogstamfruitboomgaard berekend. De vergoeding is berekend op basis van gemiddeld 100 bomen per hectare.</p> <p>Voor de berekening van de beheerkosten in de nieuwe regeling zijn dezelfde tijdnormen gebruikt als in de berekening voor de PSAN.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Extra onderhoud raster (boomkorven) 	Opmerkingen

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
<p>Poel (3 categorieën: 0-75m², 75-175 m², > 175 m²)</p>	<p>Poel en klein historisch water (2 categorieën: < 175 m², > 175 m²)</p>	<p>Bij de grote poelen > 175m² is de gemiddelde oeverlengte gewijzigd: in PSAN wordt uitgegaan van 57,6 meter (poel 200 m²). In nieuwe berekening van 93 meter (poel > 175 m² gemiddeld 700 m²). Deze gemiddelde oppervlakte voor poelen > 175 m² is gebaseerd op een grootschalig onderzoek naar poelen in de Noord Friese Wouden en ervaringsgegevens van terreinbeheerders m.b.t. de grootschalige aanleg van nieuwe poelen in de afgelopen jaren.</p> <p>De oeverlengte heeft zowel invloed op het jaarlijks onderhoud als het periodiek onderhoud.</p> <p>In PSAN wordt uitgegaan van jaarlijks onderhoud in handkracht. In nieuwe berekening wordt uitgegaan van maaien met wielkraam met maaikorf.</p>	<p>In de PSAN berekening wordt uitgegaan van het jaarlijkse maaien van de oever van de poel. In de nieuwe berekening wordt bij poelen > 175 m² uitgegaan van eenmaal per 5 jaar maaien.</p> <p>In nieuwe berekening zijn kosten afvoeren en verwerken maaisel opgenomen.</p> <p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Rietzoom en klein rietperceel (rijland) Rietzoom en klein rietperceel (vaarland)	Rietzoom 2-5 meter Rietzoom > 5 meter en klein rietperceel	<p>Er is in de nieuwe berekening geen onderscheid gemaakt tussen rij en vaarland. De vergoeding voor varen zoals berekend in de PSAN is in de nieuwe berekeningen niet meegenomen. Voor vaarland zal een toeslag worden gegeven.</p> <p>In de PSAN berekening wordt uitgegaan van het maaien met een tweewielige trekker met een maaibalk.</p> <p>In de nieuwe berekening zijn voor de rietzoom > 5 meter en klein rietperceel de tijdnormen van Rijland uit de PSAN aangehouden.</p> <p>Voor de rietzoom 2-5 meter is in de nieuwe berekening uitgegaan van het maaien met een wielkraan met maaikorf. Het maaisel wordt direct op een kar geladen en afgevoerd.</p>	Stortkosten maaisel	

Tabel 19 Overzicht Akkerbouwpakketten

Bouwlandpakketten pakket	Beschrijving	€ per ha Referentie Opbrengst	Derving (%)	€ per ha	Besparing kosten	Overige kosten	Bewerking kosten
A01.02.01a1	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01a2	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.01b1	Broedende akkervogels, ploegen klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01b2	Broedende akkervogels, ploegen zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.01c1	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai 3/4 jaar klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01c2	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai 3/4 jaar zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.02a	bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels klei	1789	tarwe wel telen, i	1789	99	0	389
A01.02.02b	bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels zand	1556	tarwe wel telen, i	1556	102	0	389
A01.02.03a	Hamsterbeheer vollelds	3326	geen suikerbiete	2118	484	0	389
A01.02.03b	Hamsterbeheer randen	1789	tarwe wel telen, i	1789	99	0	389
A02.02.01a	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	536	411	0	150
A02.02.01b	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	1229	861	0	150
A02.02.01c	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	1448	1014	0	150
A02.02.02a	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1420	867	0	150
A02.02.02b	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1598	994	0	150
A02.02.02c	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1777	1138	0	150
A02.02.03	Akkerflorand	2917	100	2917	1615	75	389

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Tabel 19 Overzicht Akkerbouwpakketten

Bouwlandpakketten pakket	Beschrijving	€ per ha Referentie Opbrengst	Derving (%)	€ per ha	Besparing kosten	Overige kosten	Bewerking kosten
A01.02.01a1	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01a2	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.01b1	Broedende akkervogels, ploegen klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01b2	Broedende akkervogels, ploegen zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.01c1	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai 3/4 jaar klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01c2	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai 3/4 jaar zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.02a	bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels klei	1789	tarwe wel telen, i	1789	99	0	389
A01.02.02b	bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels zand	1556	tarwe wel telen, i	1556	102	0	389
A01.02.03a	Hamsterbeheer vollelds	3326	geen suikerbiete	2118	484	0	389
A01.02.03b	Hamsterbeheer randen	1789	tarwe wel telen, i	1789	99	0	389
A02.02.01a	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	536	411	0	150
A02.02.01b	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	1229	861	0	150
A02.02.01c	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	1448	1014	0	150
A02.02.02a	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1420	867	0	150
A02.02.02b	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1598	994	0	150
A02.02.02c	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1777	1138	0	150
A02.02.03	Akkerflorand	2917	100	2917	1615	75	389

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

4.2 Toelichting herijking uitgangspunten berekening standaardkostprijs beheer landschapselementen

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Houtkade,- wal, haag en singel	Het huidige pakket is in de nieuwe regeling uitgesplitst in de beheerpakketten: Houtwal en houtsingel Hoge houtwal Holle weg en graft	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Houtwal en houtsingel: 75 stammen per are met dbh van 10 cm aan einde cyclus ☐ Hoge houtwal: dunnen in 7^e en 14^e jaar: 50 stammen per are dbh 6-10 cm. Bij eindkap na gemiddeld 25 jaar: 10 st dbh 5 cm, 12 st dbh 10 cm, 7 st dbh 15 cm, 3st dbh 25 cm en 0,3 st dbh 35 cm 	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (50-100% van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Herprofileren greppel/sloot (bij Hoge houtwal) ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
<p>Elzensingel 3 categorieën: bedekking 90%, 75-90% en 50-75%</p>	<p>Elzensingel 3 categorieën: bedekking 30- 50%, 50-75% en > 75%</p>	<p>Op basis van ervaringen in Noord Friese Wouden met 3000 km elzensingel is nieuwe indeling gemaakt.</p> <p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm en een cyclus van 10 jaar. Voor de elzensingel wordt uitgegaan van een breedte van 5 meter. In de praktijk zijn elzensingels echter maximaal 2,5 meter breed . Dit betreft een afwijking met een factor 2 in de huidige berekeningen.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd: Elzensingel > 75% bedekking en cyclus van 21 jaar: dunnen in 7^e en 14^e jaar: 75 stammen dbh 6-10 cm per 100 meter. Bij eindkap na gemiddeld 21 jaar: 20 st dbh 5 cm, 75 st dbh 10 cm en 75 st dbh 20 cm per 100 meter.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (100% van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Herprofileren greppel/sloot ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	<p>Aantal en diameter stammen in nieuwe berekening (vastgesteld door veldonderzoek) wijkt sterk af van uitgangspunten berekening PSAN. Op basis van de uitgangspunten voor de bedekking van > 75% zijn de beheerkosten voor de andere bedekkingsgraden berekend.</p>

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Geriefhoutbosje	<p>Het huidige pakket is in de nieuwe regeling uitgesplitst in de beheerpakketten: Hakhoutbosje langzaam groeiende soorten en hakhoutbosje snelgroeiende soorten</p>	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm en cyclus van 10 jaar.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Hakhoutbosje (beide typen) 75 stammen per are met dbh van 10 cm aan einde cyclus ☐ Cyclus hakhoutbosje langzaamgroeiend: 15 jaar ☐ Cyclus hakhoutbosje snelgroeiend: 10 jaar 	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Takhout op rillen leggen ☐ Extra onderhoud raster 	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Knip- en scheerheg	Knip- en scheerheg 2 categorieën: jaarlijkse cyclus en 2-3 jaarlijkse cyclus	<p>In de PSAN berekening wordt uitgegaan van het snoeien van de haag met cyclomaaiër.</p> <p>Stichting IKL in Limburg beheert al jarenlang ruim 20 km knip- en scheerheg. Op basis van hun jarenlange ervaringen is in de nieuwe berekening de inzet van machines gewijzigd en daarnaast is ook de tijdnorm aangepast.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 60% van de heggen kan alleen in handkracht met een motorheggenschaar geknipt of geschoren worden ☐ 40% van de heggen kan met een trekker met maaibalk geknipt of geschoren worden <p>Tijdnorm in nieuwe berekening voor handkracht is op basis van jarenlange ervaringen van Stichting IKL met een factor 2 verhoogd.</p>	Zie linker kolom	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Struweelhaag (wel in oude PSAN maar niet in PSAN 2009)	Struweelhaag 2 categorieën: 5-7 jarige cyclus en cyclus > 12 jaar	<p>In oude PSAN berekening wordt uitgegaan van gemiddelde cyclus van 10 jaar.</p> <p>Op basis van ervaringen uit het Maasheggebied is nieuwe indeling gemaakt.</p> <p>De huidige werkmethode werken zeer sterk af de methode zoals die bij de berekening van de PSAN is gehanteerd. Er zijn speciale machines ontwikkeld (wielkraan met knipschaar) voor het klepelen of knippen van struweelhagen.</p> <p>Op basis van de ervaringen en kosten van deze werkmethode in het Maasheggebied zijn de nieuwe berekeningen tot stand gekomen. De kosten van deze werkmethode zijn veel duurder, mede in verband met het afvoeren van het takhout.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (100% van de lengte) ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer <p>Zie linker kolom</p>	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Knotbomenrij/knotbomen	Knotboom 3 categorieën: diameter < 20 cm, diameter 20-60 cm en diameter > 60 cm	<p>De huidige vergoeding is berekend voor een gemiddelde knotboom met een diameter van 25 cm en 15 stuks telgen die éénmaal per drie jaar geknot wordt. In de nieuwe berekening is uitgegaan van een knotcyclus van éénmaal per 5 jaar.</p> <p>In de praktijk komen zowel knotbomen voor die dunner zijn dan de gemiddelde boom maar ook bomen die veel dikker zijn dan de gemiddelde boom.</p> <p>Om tot een redelijke vergoeding te komen zijn 3 diameterklassen onderscheiden.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Knotboom < 20 cm: 10 4-jarige telgen per knot ☐ Knotboom 20-60 cm: 30 4-jarige telgen per boom ☐ Knotboom > 60 cm: 60 4-jarige telgen per boom <p>Op basis van de tijdnorm in de PSAN voor de gemiddelde boom zijn de</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Extra onderhoud raster na snoeibeurt 	

		vergoedingen voor de drie nieuwe categorieën berekend. De tijdnorm voor een boom met gemiddeld 60 telgen is 4x hoger dan de tijdnorm voor een boom met 15 telgen.		
--	--	---	--	--

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Grubbe en holle weg	Holle weg en graft	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm.</p> <p>In het kader van een onderzoek van Dienst Landelijk Gebied en Stichting IKL in Zuid-Limburg is in de nieuwe berekening uitgegaan van 125 stammen per are met een diameter van 5-10 cm.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaten perceelsrand (50-van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	
Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009) Hoogstamboomgaard	Naam nieuw beheerpakket Hoogstamboomgaard	<p>Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN</p> <p>De huidige PSAN kent een vergoeding per boom. In de nieuwe regeling is een vergoeding per hectare hoogstamfruitboomgaard berekend. De vergoeding is berekend op basis van gemiddeld 100 bomen per hectare.</p> <p>Voor de berekening van de beheerkosten in de nieuwe regeling zijn dezelfde tijdnormen gebruikt als in de berekening voor de PSAN.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Extra onderhoud raster (boomkorven) 	Opmerkingen

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
<p>Poel (3 categorieën: 0-75m², 75-175 m², > 175 m²)</p>	<p>Poel en klein historisch water (2 categorieën: < 175 m², > 175 m²)</p>	<p>Bij de grote poelen > 175m² is de gemiddelde oeverlengte gewijzigd: in PSAN wordt uitgegaan van 57,6 meter (poel 200 m²). In nieuwe berekening van 93 meter (poel > 175 m² gemiddeld 700 m²). Deze gemiddelde oppervlakte voor poelen > 175 m² is gebaseerd op een grootschalig onderzoek naar poelen in de Noord Friese Wouden en ervaringsgegevens van terreinbeheerders m.b.t. de grootschalige aanleg van nieuwe poelen in de afgelopen jaren.</p> <p>De oeverlengte heeft zowel invloed op het jaarlijks onderhoud als het periodiek onderhoud.</p> <p>In PSAN wordt uitgegaan van jaarlijks onderhoud in handkracht. In nieuwe berekening wordt uitgegaan van maaien met wielkraam met maaikorf.</p>	<p>In de PSAN berekening wordt uitgegaan van het jaarlijkse maaien van de oever van de poel. In de nieuwe berekening wordt bij poelen > 175 m² uitgegaan van eenmaal per 5 jaar maaien.</p> <p>In nieuwe berekening zijn kosten afvoeren en verwerken maaisel opgenomen.</p> <p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Rietzoom en klein rietperceel (rijland) Rietzoom en klein rietperceel (vaarland)	Rietzoom 2-5 meter Rietzoom > 5 meter en klein rietperceel	<p>Er is in de nieuwe berekening geen onderscheid gemaakt tussen rij en vaarland. De vergoeding voor varen zoals berekend in de PSAN is in de nieuwe berekeningen niet meegenomen. Voor vaarland zal een toeslag worden gegeven.</p> <p>In de PSAN berekening wordt uitgegaan van het maaien met een tweewielige trekker met een maaibalk.</p> <p>In de nieuwe berekening zijn voor de rietzoom > 5 meter en klein rietperceel de tijdnormen van Rijland uit de PSAN aangehouden.</p> <p>Voor de rietzoom 2-5 meter is in de nieuwe berekening uitgegaan van het maaien met een wielkraan met maaikorf. Het maaisel wordt direct op een kar geladen en afgevoerd.</p>	Stortkosten maaisel	

Tabel 19 Overzicht Akkerbouwpakketten

Bouwlandpakketten pakket	Beschrijving	€ per ha Referentie Opbrengst	Derving (%)	€ per ha	Besparing kosten	Overige kosten	Bewerking kosten
A01.02.01a1	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01a2	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.01b1	Broedende akkervogels, ploegen klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01b2	Broedende akkervogels, ploegen zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.01c1	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai 3/4 jaar klei	3326	100	3326	1619	75	389
A01.02.01c2	Broedende akkervogels, ploegen en inzaai 3/4 jaar zand	2917	100	2917	1615	75	389
A01.02.02a	bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels klei	1789	tarwe wel telen, i	1789	99	0	389
A01.02.02b	bouwland met doortrekkende en overwinterende akkervogels zand	1556	tarwe wel telen, i	1556	102	0	389
A01.02.03a	Hamsterbeheer vollelds	3326	geen suikerbiete	2118	484	0	389
A01.02.03b	Hamsterbeheer randen	1789	tarwe wel telen, i	1789	99	0	389
A02.02.01a	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	536	411	0	150
A02.02.01b	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	1229	861	0	150
A02.02.01c	waardevolle Flora	2917	teelten vervanger	1448	1014	0	150
A02.02.02a	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1420	867	0	150
A02.02.02b	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1598	994	0	150
A02.02.02c	Chemie en kunstmestvrije akker	2917	bouwplan zonder	1777	1138	0	150
A02.02.03	Akkerflorand	2917	100	2917	1615	75	389

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

4.2 Toelichting herijking uitgangspunten berekening standaardkostprijs beheer landschapselementen

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Houtkade,- wal, haag en singel	<p>Het huidige pakket is in de nieuwe regeling uitgesplitst in de beheerpakketten: Houtwal en houtsingel Hoge houtwal Holle weg en graft</p>	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Houtwal en houtsingel: 75 stammen per are met dbh van 10 cm aan einde cyclus ☐ Hoge houtwal: dunnen in 7^e en 14^e jaar: 50 stammen per are dbh 6-10 cm. Bij eindkap na gemiddeld 25 jaar: 10 st dbh 5 cm, 12 st dbh 10 cm, 7 st dbh 15 cm, 3st dbh 25 cm en 0,3 st dbh 35 cm 	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (50-100% van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Herprofileren greppel/sloot (bij Hoge houtwal) ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	

4.2 Toelichting herijking uitgangspunten berekening standaardkostprijs beheer landschapselementen

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Houtkade,- wal, haag en singel	Het huidige pakket is in de nieuwe regeling uitgesplitst in de beheerpakketten: Houtwal en houtsingel Hoge houtwal Holle weg en graft	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Houtwal en houtsingel: 75 stammen per are met dbh van 10 cm aan einde cyclus ☐ Hoge houtwal: dunnen in 7^e en 14^e jaar: 50 stammen per are dbh 6-10 cm. Bij eindkap na gemiddeld 25 jaar: 10 st dbh 5 cm, 12 st dbh 10 cm, 7 st dbh 15 cm, 3st dbh 25 cm en 0,3 st dbh 35 cm 	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (50-100% van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Herprofileren greppel/sloot (bij Hoge houtwal) ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
<p>Elzensingel 3 categorieën: bedekking 90%, 75-90% en 50-75%</p>	<p>Elzensingel 3 categorieën: bedekking 30- 50%, 50-75% en > 75%</p>	<p>Op basis van ervaringen in Noord Friese Wouden met 3000 km elzensingel is nieuwe indeling gemaakt.</p> <p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm en een cyclus van 10 jaar. Voor de elzensingel wordt uitgegaan van een breedte van 5 meter. In de praktijk zijn elzensingels echter maximaal 2,5 meter breed . Dit betreft een afwijking met een factor 2 in de huidige berekeningen.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd: Elzensingel > 75% bedekking en cyclus van 21 jaar: dunnen in 7^e en 14^e jaar: 75 stammen dbh 6-10 cm per 100 meter. Bij eindkap na gemiddeld 21 jaar: 20 st dbh 5 cm, 75 st dbh 10 cm en 75 st dbh 20 cm per 100 meter.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (100% van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Herprofileren greppel/sloot ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	<p>Aantal en diameter stammen in nieuwe berekening (vastgesteld door veldonderzoek) wijkt sterk af van uitgangspunten berekening PSAN. Op basis van de uitgangspunten voor de bedekking van > 75% zijn de beheerkosten voor de andere bedekkingsgraden berekend.</p>

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Geriefhoutbosje	<p>Het huidige pakket is in de nieuwe regeling uitgesplitst in de beheerpakketten: Hakhoutbosje langzaam groeiende soorten en hakhoutbosje snelgroeiende soorten</p>	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm en cyclus van 10 jaar.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Hakhoutbosje (beide typen) 75 stammen per are met dbh van 10 cm aan einde cyclus ☐ Cyclus hakhoutbosje langzaamgroeiend: 15 jaar ☐ Cyclus hakhoutbosje snelgroeiend: 10 jaar 	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Takhout op rillen leggen ☐ Extra onderhoud raster 	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Knip- en scheerheg	Knip- en scheerheg 2 categorieën: jaarlijkse cyclus en 2-3 jaarlijkse cyclus	<p>In de PSAN berekening wordt uitgegaan van het snoeien van de haag met cyclomaaiër.</p> <p>Stichting IKL in Limburg beheert al jarenlang ruim 20 km knip- en scheerheg. Op basis van hun jarenlange ervaringen is in de nieuwe berekening de inzet van machines gewijzigd en daarnaast is ook de tijdnorm aangepast.</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ 60% van de heggen kan alleen in handkracht met een motorheggenschaar geknipt of geschoren worden ☐ 40% van de heggen kan met een trekker met maaibalk geknipt of geschoren worden <p>Tijdnorm in nieuwe berekening voor handkracht is op basis van jarenlange ervaringen van Stichting IKL met een factor 2 verhoogd.</p>	Zie linker kolom	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Struweelhaag (wel in oude PSAN maar niet in PSAN 2009)	Struweelhaag 2 categorieën: 5-7 jarige cyclus en cyclus > 12 jaar	<p>In oude PSAN berekening wordt uitgegaan van gemiddelde cyclus van 10 jaar.</p> <p>Op basis van ervaringen uit het Maasheggengebied is nieuwe indeling gemaakt.</p> <p>De huidige werkmethode werken zeer sterk af de methode zoals die bij de berekening van de PSAN is gehanteerd. Er zijn speciale machines ontwikkeld (wielkraan met knipschaar) voor het klepelen of knippen van struweelhagen.</p> <p>Op basis van de ervaringen en kosten van deze werkmethode in het Maasheggengebied zijn de nieuwe berekeningen tot stand gekomen. De kosten van deze werkmethode zijn veel duurder, mede in verband met het afvoeren van het takhout.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien perceelsrand (100% van de lengte) ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer <p>Zie linker kolom</p>	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Knotbomenrij/knotbomen	Knotboom 3 categorieën: diameter < 20 cm, diameter 20-60 cm en diameter > 60 cm	<p>De huidige vergoeding is berekend voor een gemiddelde knotboom met een diameter van 25 cm en 15 stuks telgen die éénmaal per drie jaar geknot wordt. In de nieuwe berekening is uitgegaan van een knotcyclus van éénmaal per 5 jaar.</p> <p>In de praktijk komen zowel knotbomen voor die dunner zijn dan de gemiddelde boom maar ook bomen die veel dikker zijn dan de gemiddelde boom.</p> <p>Om tot een redelijke vergoeding te komen zijn 3 diameterklassen onderscheiden.</p> <p>Landschapsbeheer Nederland heeft op basis van de indeling in nieuwe pakketten representatieve elementen voor de nieuwe beheerpakketten geïnventariseerd. Op basis van deze inventarisatie zijn voor de nieuwe berekeningen de volgende uitgangspunten gehanteerd:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Knotboom < 20 cm: 10 4-jarige telgen per knot ☐ Knotboom 20-60 cm: 30 4-jarige telgen per boom ☐ Knotboom > 60 cm: 60 4-jarige telgen per boom <p>Op basis van de tijdnorm in de PSAN voor de gemiddelde boom zijn de</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Extra onderhoud raster na snoeibeurt 	

		vergoedingen voor de drie nieuwe categorieën berekend. De tijdnorm voor een boom met gemiddeld 60 telgen is 4x hoger dan de tijdnorm voor een boom met 15 telgen.		
--	--	---	--	--

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Grubbe en holle weg	Holle weg en graft	<p>In PSAN berekening is uitgegaan van gemiddeld 42 stammen per are met een gemiddelde dbh van 10 cm.</p> <p>In het kader van een onderzoek van Dienst Landelijk Gebied en Stichting IKL in Zuid-Limburg is in de nieuwe berekening uitgegaan van 125 stammen per are met een diameter van 5-10 cm.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaten perceelsrand (50-van de lengte) ☐ Inboet open plaatsen ☐ Bestrijding ongewenste houtsoorten ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	
Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009) Hoogstamboomgaard	Naam nieuw beheerpakket Hoogstamboomgaard	<p>Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN</p> <p>De huidige PSAN kent een vergoeding per boom. In de nieuwe regeling is een vergoeding per hectare hoogstamfruitboomgaard berekend. De vergoeding is berekend op basis van gemiddeld 100 bomen per hectare.</p> <p>Voor de berekening van de beheerkosten in de nieuwe regeling zijn dezelfde tijdnormen gebruikt als in de berekening voor de PSAN.</p>	<p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Extra onderhoud raster (boomkorven) 	Opmerkingen

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
<p>Poel (3 categorieën: 0-75m², 75-175 m², > 175 m²)</p>	<p>Poel en klein historisch water (2 categorieën: < 175 m², > 175 m²)</p>	<p>Bij de grote poelen > 175m² is de gemiddelde oeverlengte gewijzigd: in PSAN wordt uitgegaan van 57,6 meter (poel 200 m²). In nieuwe berekening van 93 meter (poel > 175 m² gemiddeld 700 m²). Deze gemiddelde oppervlakte voor poelen > 175 m² is gebaseerd op een grootschalig onderzoek naar poelen in de Noord Friese Wouden en ervaringsgegevens van terreinbeheerders m.b.t. de grootschalige aanleg van nieuwe poelen in de afgelopen jaren.</p> <p>De oeverlengte heeft zowel invloed op het jaarlijks onderhoud als het periodiek onderhoud.</p> <p>In PSAN wordt uitgegaan van jaarlijks onderhoud in handkracht. In nieuwe berekening wordt uitgegaan van maaien met wielkraam met maaikorf.</p>	<p>In de PSAN berekening wordt uitgegaan van het jaarlijkse maaien van de oever van de poel. In de nieuwe berekening wordt bij poelen > 175 m² uitgegaan van eenmaal per 5 jaar maaien.</p> <p>In nieuwe berekening zijn kosten afvoeren en verwerken maaisel opgenomen.</p> <p>Toegevoegde maatregelen in nieuwe berekening:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Extra onderhoud raster ☐ Kosten raster i.v.m. beheer 	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Rietzoom en klein rietperceel (rijland) Rietzoom en klein rietperceel (vaarland)	Rietzoom 2-5 meter Rietzoom > 5 meter en klein rietperceel	<p>Er is in de nieuwe berekening geen onderscheid gemaakt tussen rij en vaarland. De vergoeding voor varen zoals berekend in de PSAN is in de nieuwe berekeningen niet meegenomen. Voor vaarland zal een toeslag worden gegeven.</p> <p>In de PSAN berekening wordt uitgegaan van het maaien met een tweewielige trekker met een maaibalk.</p> <p>In de nieuwe berekening zijn voor de rietzoom > 5 meter en klein rietperceel de tijdnormen van Rijland uit de PSAN aangehouden.</p> <p>Voor de rietzoom 2-5 meter is in de nieuwe berekening uitgegaan van het maaien met een wielkraan met maaikorf. Het maaisel wordt direct op een kar geladen en afgevoerd.</p>	Stortkosten maaisel	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Raster	Raster	<p>In de berekening van de PSAN zijn de kosten voor het plaatsen van een raster (omrekening naar jaarbasis) en de jaarlijkse onderhoudskosten meegenomen.</p> <p>De aanwezigheid van een raster wordt tegenwoordig gezien als Goede Landbouw Praktijk.</p> <p>In de nieuwe berekening zijn alleen extra kosten meegenomen die een directe relatie hebben met het beheer van een landschapselement. Dit betreft het tijdelijk verwijderen van het raster i.v.m. het onderhoud van het landschapselement en extra onderhoud i.v.m. overhangende takken en takken die op het raster vallen.</p>	Geïntegreerd in berekening beheerposten per beheerpakket	

Naam huidig landschapspakket (PSAN 2009)	Naam nieuw beheerpakket	Wijzigingen uitgangspunten berekening 2009 t.o.v. berekening PSAN	Toegevoegde of gewijzigde maatregelen	Opmerkingen
Bomenrij	<p>Laan stamdiameter < 20 cm</p> <p>Laan stamdiameter 20-60 cm</p> <p>Laan stamdiameter > 60 cm</p> <p>Solitaire boom stamdiameter < 20 cm</p> <p>Solitaire boom stamdiameter 20-60 cm</p> <p>Solitaire boom stamdiameter > 60 cm</p>	<p>De huidige PSAN-vergoeding is berekend voor een gemiddelde boom. De gemiddelde boom is niet nader gedefinieerd.</p> <p>In de praktijk komen zowel dunne bomen voor maar ook zeer dikke bomen. Om tot een redelijke vergoeding te komen zijn 3 diameterklassen onderscheiden.</p> <p>In de berekening van de PSAN wordt uitgegaan van een 3-jarige snoeicyclus en in de nieuwe berekening van een 5-jarige snoeicyclus.</p> <p>De tijdnormen voor het snoeien van de bomen zijn ontleend aan Het Groene Boek. Voor de dikke bomen ligt de tijdnorm veel hoger dan de tijdnorm die is aangehouden voor de gemiddelde boom in de PSAN.</p> <p>De nieuwe berekening is berekend voor 100 meter laan en niet per boom zoals in de huidige PSAN.</p> <p>Voor de nieuwe berekening is uitgegaan van 25 bomen per 100 meter laan (2 rijen met gemiddelde plantafstand van 8 meter in de rij).</p>	<p>In de PSAN is hakhoutbeheer (8 st 10 cm) in de berekening meegenomen.</p> <p>In de nieuwe berekening is dit niet meegenomen omdat ervan uitgegaan is dat een laan louter bestaat uit bomen die gesnoeid moeten worden.</p> <p>Toegevoegd zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ Maaien bermen bij 50% van de lanen. ☐ VTA-controle (eenmaal in de 2-4 jaar) ☐ Extra onderhoud raster na snoeibeurt 	

Voorbeeld berekening Landschapspakket L01.02 Beheertype houtwal en houtsingel, L01.02.01 Beheerpakket houtwal en houtsingel.

Uitgangspunten:

Toelichting beheer

Het element heeft een gemiddelde breedte van 5 meter (40 meter randlengte per are element)

Het element wordt gemiddeld eenmaal per 10 jaar afgezet (Houtsingels van es en zwarte els (houtkades) gemiddeld eenmaal per 8 jaar en houtsingels van zomereik gemiddeld eenmaal per 12 jaar)

Bij eindak per are gemiddeld 75 stammen met diameter 6-10 cm (Inventarisatie Landschapsbeheer Nederland)

Het raster wordt aan één zijde opgebroken; gemiddeld 20 meter per are element bij een gemiddelde breedte van het element van 5 meter.

Eenmaal per 5 jaar worden ongewenste houtsoorten (Amerikaanse vogelkers, Amerikaanse eik) verwijderd.

Iedere 25 jaar worden open plaatsen ingeboet met streekeigen bomen en/of struiken (10 stuks per are)

Jaarlijks worden overhangende bramen e.d. gemaaid. Dit gebeurt over 50% van de randlengte (20 meter per are element)

Toelichting berekening

De arbeidsbehoefte is gebaseerd op de tijdnormen van IMAG (Het Groene Boek; tijdnormen voor aanleg en onderhoud van natuur, groen en recreatieve voorzieningen ingedeeld volgen RAW-systematiek).

De aannemerstoelage van 20% op de kale kostprijs (conform rapportage Commissie Verheijen) is verwerkt in het uurtarief.

Voor de transporttijd is 5% over de totale arbeidsbehoefte als uitgangspunt voor de berekeningen genomen (Conform Catalogus Groen Blauwe Diensten). De berekeningen zijn inclusief 6,2% BTW (Conform rapportage Commissie Verheijen)

Voor werkbegeleiding is 15% op de kale kostprijs opgenomen (Conform rapportage Commissie Verheijen)

Als uitgangspunt is genomen dat de kosten voor het afvoer van het hout en de snippers worden vergoed door de opbrengsten van het hout.

Omschrijving	Prijs per uur
Arbeidskosten	€ 31,57
Motorzaag licht	€ 3,70
Handgereedschap	€ 0,30
Bosmaaier	€ 2,64
Trekker + versnipperaar	€ 27,96
Trekker + wagen	€ 23,50
Handgereedschap	€ 0,30

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Berekeningen Standaardkosten Landshapspakketten

Code beheerpakket	Oppervlakte pool	Gemiddelde oeverlengte							
L01.01.01a	< 175 m2 (gemiddeld 100 m2)	36 m							
Omschrijving werkzaamheden	Arbeid per 100 meter (uren)	Machines per 100 meter (uren)	Nominaal per 100 meter (inclusief 15% voor werkbegeleiding en 6,2% BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken lengte/oppervlakte	Kostenprijs per stuk per jaar			
uitmaaien pool met kofmaaiër	0,61	0,61 uur trekker met maalkorf	€ 54,33	1,000	36%	€ 19,56			
opruimen maaisel	0,61	0,61 uur trekker + dumpër	€ 44,67	1,000	36%	€ 16,15			
afvoeren en verwerken maaisel		2,00 uur - uur wielkraan met maalkorf	€ 176,95	0,100	100%	€ 17,69			
opschonen pool met gesloten bak	2,00	1,33 uur trekker + wallenfrees	€ 80,75	0,100	100%	€ 8,08			
verspreiden bagger met wallenfrees	1,12	1,05 uur handgreedschap	€ 40,17	0,100	36%	€ 1,45			
tijdelijk opbreken raster en oprollen draad voor uitvoering beheermaatregelen	1,05	1,75 uur handgreedschap	€ 67,60	0,100	36%	€ 2,43			
bevestigen draad na uitvoering beheermaatregelen	1,75	0,42 uur trekker met wagen	€ 28,18	1,000	36%	€ 10,15			
jaarlijks onderhoud raster	0,42								
Totale kosten						€ 77,85			
Totale opbrengsten						€ -			
Exploitantensaldo						€ 77,85			

Code beheerpakket	Oppervlakte pool	Gemiddelde oeverlengte							
L01.01.01b	> 175 m2 (gemiddeld 700 m2)	93 m							
Omschrijving werkzaamheden	Arbeid per 100 meter (uren)	Machines per 100 meter (uren)	Nominaal per 100 meter (inclusief 15% voor werkbegeleiding en 6,2% BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken lengte/oppervlakte	Kostenprijs per stuk per jaar			
uitmaaien pool met kofmaaiër	0,61	0,61 uur trekker met maalkorf	€ 54,33	0,200	95%	€ 10,10			
opruimen maaisel	0,61	0,61 uur trekker + dumpër	€ 44,67	0,200	95%	€ 8,36			
afvoeren en verwerken maaisel		8,40 uur - uur wielkraan met maalkorf	€ 745,05	0,100	100%	€ 74,50			
begroenen pool met gesloten bak	8,40	1,33 uur trekker + wallenfrees	€ 96,29	0,100	100%	€ 9,63			
verspreiden bagger met wallenfrees	1,33	1,05 uur handgreedschap	€ 40,17	0,100	95%	€ 3,77			
tijdelijk opbreken raster en oprollen draad voor uitvoering beheermaatregelen	1,05	1,75 uur handgreedschap	€ 67,60	0,100	95%	€ 6,29			
bevestigen draad na uitvoering beheermaatregelen	1,75	0,42 uur trekker met wagen	€ 28,18	1,000	36%	€ 10,15			
jaarlijks onderhoud raster	0,42								
Totale kosten						€ 126,06			
Totale opbrengsten						€ -			
Exploitantensaldo						€ 126,06			

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	aanpak verduidelijken	aanpak voorbereiden	aanpak voortzetten	aanpak afsluiten	Machines per 100 meter	Mankracht per 100 meter	Maatschappij per 100 meter	toevoeging 15% voor werkingsduur	toevoeging 15% voor werksnelheid	Kosten per 100 meter per jaar
L01.07.01a	begraafplaats: diameter < 20 cm + maaiën binnē baan (lichte begroeiing binnē en pressen). Maaiers kan liggen t.o.m. zeer sperende bomen	7,88 (kosten)	0,35 (kosten)	0,35 (kosten)	0,84 (kosten)	7,88 uur handgeleid schep 0,35 uur trekker vrijlopende maaiër 0,84 uur handgeleid schep + vrijlopende maaiër	304,13	9,998	0,200	1,000	50% € 4,94
	onderhoud ester na snoeibeurt			0,84 (kosten)			56,27	0,200			50% € 5,64
Totale kosten											€ 71,42
Totale opbrengsten											€ -
Exploitatiesaldo											€ 71,42

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	aanpak verduidelijken	aanpak voorbereiden	aanpak voortzetten	aanpak afsluiten	Machines per 100 meter	Mankracht per 100 meter	Maatschappij per 100 meter	toevoeging 15% voor werkingsduur	toevoeging 15% voor werksnelheid	Kosten per 100 meter per jaar
L01.07.01b	onderhoud baan, diameter 20,00 cm, 1,5 bakken Vrijlopende maaiers baan maaiers binnē baan (lichte begroeiing binnē en pressen). Maaiers kan liggen t.o.m. zeer sperende bomen	7,88 (kosten)	4,28 (kosten)	1,75 (kosten)	0,35 (kosten)	7,88 uur handgeleid schep + vrijlopende maaiër 2,15 uur trekker vrijlopende maaiër 0,35 uur trekker vrijlopende maaiër	300,89	24,172	0,200	1,000	50% € 6,92
	onderhoud ester na snoeibeurt				0,84 (kosten)		56,27	0,200			50% € 5,64
Totale kosten											€ 134,55
Totale opbrengsten											€ -
Exploitatiesaldo											€ 134,55

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	aanpak verduidelijken	aanpak voorbereiden	aanpak voortzetten	aanpak afsluiten	Machines per 100 meter	Mankracht per 100 meter	Maatschappij per 100 meter	toevoeging 15% voor werkingsduur	toevoeging 15% voor werksnelheid	Kosten per 100 meter per jaar
L01.07.01c	onderhoud baan, diameter < 40 cm, 6-10 bakken Vrijlopende maaiers baan Vrijlopende maaiers baan maaiers binnē baan (lichte begroeiing binnē en pressen). Maaiers kan liggen t.o.m. zeer sperende bomen	19,69 (kosten)	6,13 (kosten)	1,75 (kosten)	0,35 (kosten)	6,59 uur vrijlopende maaiër + vrijlopende maaiër 3,50 uur maaiers vrijlopende maaiër 0,35 uur trekker vrijlopende maaiër	1.011,15	351,88	0,200	1,000	50% € 202,23
	onderhoud ester na snoeibeurt				0,84 (kosten)		56,27	0,200			50% € 5,64
Totale kosten											€ 303,27
Totale opbrengsten											€ -
Exploitatiesaldo											€ 303,27

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	Afheld per stk (incl. 5% transportbijl.)		afbreken en verwijderen		Machines per stuk (inclusief 15% voor werk, bepaling en 100% BTW)	Frequentie per jaar % te bewerken aantal	Kostprijs per stuk per jaar
		zagen (uren)	zagen en transport (uren)	opbrengen	afbreken en verwijderen			
L01.08.01a	diameter stam < 20 cm Knotter, gemiddeld 10 rijen per haot	0,18	0,18	0,18	0,18	0,18 uur motorzaag +0,18 uur handgereedschap	0,200	100% € 2,95
	inrichting raster na sneelbeurt				0,02	0,02 uur handgereedschap trekker-weggen	0,200	30% € 0,38
Totale kosten								€ 2,93
Totale opbrengsten								€ -
Exploitatiesaldo								€ 2,93

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	Afheld per stk (incl. 5% transportbijl.)		afbreken en verwijderen		Machines per stuk (inclusief 15% voor werk, bepaling en 100% BTW)	Frequentie per jaar % te bewerken aantal	Kostprijs per stuk per jaar
		zagen (uren)	zagen en transport (uren)	opbrengen	afbreken en verwijderen			
L01.08.01b	diameter stam > 20 cm Knotter, gemiddeld 20 rijen per haot	0,53	0,53	0,53	0,53	0,53 uur motorzaag +0,53 uur handgereedschap	0,200	100% € 8,98
	inrichting raster na sneelbeurt				0,02	0,02 uur handgereedschap trekker-weggen	0,200	30% € 0,38
Totale kosten								€ 9,06
Totale opbrengsten								€ -
Exploitatiesaldo								€ 9,06

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	Afheld per stk (incl. 5% transportbijl.)		afbreken en verwijderen		Machines per stuk (inclusief 15% voor werk, bepaling en 100% BTW)	Frequentie per jaar % te bewerken aantal	Kostprijs per stuk per jaar
		zagen (uren)	zagen en transport (uren)	opbrengen	afbreken en verwijderen			
L01.08.01c	diameter stam > 60 cm Knotter, gemiddeld 40 rijen per haot	0,70	0,70	0,70	0,70	0,70 uur motorzaag handgereedschap	0,200	100% € 11,30
	inrichting raster na sneelbeurt				0,02	0,02 uur handgereedschap trekker-weggen	0,200	30% € 0,38
Totale kosten								€ 11,48
Totale opbrengsten								€ -
Exploitatiesaldo								€ 11,48

Code beheerspaker	Omschrijving werkzaamheden	Aanvalf per hectare (incl. 5% transportcijfel)		Machines per are (incl. 5% BTW)	Nomsbedrag per hectare (incl. 15% voor werkbegeleiding en 6,2% BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken oppervlakte	Kosten per are per jaar
		snuiten (totaal)	opruimen (totaal)					
L01.09.01	snuiten bomen en opruimen takhout houtland boomkoven	79,75 (totaal)	21,00 (totaal)	0,32 0,33 uur bosmaaier 0,33 uur handgereedschap + trekker+kar 0,02 uur handgereedschap	€ 13,05 € 21,84 € 0,81	0,330 0,330 0,100	33% 33% 33%	€ 1,42 € 2,38 € 0,03
Totale kosten								€ 1.935,01
Totale opbrengsten								€ -
Exploitatiesaldo								€ 1.935,01

Code beheerspaker	Omschrijving werkzaamheden	Aanvalf per are (incl. 5% transportcijfel)		Machines per are (incl. 5% BTW)	Nomsbedrag per are (incl. 15% voor werkbegeleiding en 6,2% BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken oppervlakte	Kosten per are per jaar
		inheest opstapelen (totaal)	inheest opstapelen (totaal)					
L01.10.01	inheest opstapelen (33% oppervlakte) opruimen maaisel (33% van oppervlakte) draamschuif vrijhouden van opslag bomen en stouwen (33% van oppervlakte) vellen snoeien en verbranden/versnipperen aktiedon per are met diameter > 0,09 m gatumversnipperen takhout maaien 60/60 e.o. met bosmaaier	0,32 0,33 0,02 2,63 2,88 0,03	0,32 0,33 0,02 2,63 2,88 0,03	0,32 uur bosmaaier 0,33 uur handgereedschap + trekker+kar 0,02 uur handgereedschap 2,63 uur motorzaag 2,88 uur handgereedschap 0,03 uur bosmaaier	€ 13,05 € 21,84 € 0,81 € 108,18 € 110,32 € 1,31	0,330 0,330 0,100 0,100 0,100 1,000	33% 33% 33% 33% 33% 10%	€ 1,42 € 2,38 € 0,03 € 3,67 € 3,64 € 0,13
Totale kosten								€ 11,17
Totale opbrengsten								€ -
Exploitatiesaldo								€ 11,17

Code beheerspaker	Omschrijving werkzaamheden	Aanvalf per are (incl. 5% transportcijfel)		Machines per are (incl. 5% BTW)	Nomsbedrag per are (incl. 15% voor werkbegeleiding en 6,2% BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken oppervlakte	Kosten per are per jaar
		inheest opstapelen (totaal)	inheest opstapelen (totaal)					
L01.11.01a	inheest opstapelen (33% oppervlakte) opruimen maaisel (33% van oppervlakte) draamschuif vrijhouden van opslag bomen en stouwen (33% van oppervlakte) vellen snoeien en verbranden/versnipperen aktiedon per are met diameter > 0,09 m gatumversnipperen takhout maaien 60/60 e.o. met bosmaaier	0,32 0,33 0,02 2,63 2,88 0,03	0,32 0,33 0,02 2,63 2,88 0,03	0,32 uur bosmaaier 0,33 uur handgereedschap + trekker+kar 0,02 uur handgereedschap 2,63 uur motorzaag 2,88 uur handgereedschap 0,03 uur bosmaaier	€ 13,05 € 21,84 € 0,81 € 108,18 € 110,32 € 1,31	0,330 0,330 0,100 0,100 0,100 1,000	33% 33% 33% 33% 33% 10%	€ 1,42 € 2,38 € 0,03 € 3,67 € 3,64 € 0,13
Totale kosten								€ 7,88
Totale opbrengsten								€ -
Exploitatiesaldo								€ 7,88

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Code beheerspakket	Omschrijving werkzaamheden	vrijen, vasten, overige opstellen (inval)	kosten op lijnen (lijnen)	Aantal per a.u.b. (inval) 5% kamertijd		toewijding op werkdagen (inval)	a.u.b. (inval) (inval)	Medische per a.u.b. (inval)	Numbinding per a.u.b. (inval) (inval)	Frequentie per jaar	% te keuren oppervlakte	Mening per a.u.b. (inval)
				Inval	Inval							
	Wet- en zaken en zaken (inval)	2,00	1,00	0,20		0,01		0,20 per medische + 1,00 uur medische + 1,00 uur medische	30,15	0,10	100%	1,00
	Zakelijke (inval) (inval)			0,20		0,01		0,20 uur medische + 0,20 uur medische	10,75	0,04	100%	0,05
	Medische (inval) (inval)							0,20 uur medische + 0,20 uur medische	0,81	0,00	100%	0,15
	Medische (inval) (inval)							0,20 uur medische + 0,20 uur medische	2,25	1,00	100%	0,15
	Totaal kosten											
	Totaal kosten											14,61
	Exploitatie											14,61

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Code beheersplan	Omschrijving werkzaamheden	Afheid per are (incl. 5% kappen en tot bosse hinden en tot scheef zetten)	Machines per are	Normbedrag per are (inclusief 15% voor werkgeleiding en 6,2 % BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken oppervlakte	Kostprijs per are per jaar
L01.12.01	Afzetten grind en tot scheef zetten 4000 stobben per hectare	2,63	2,63 uur handgereedschap	€ 101,40	0,250	100%	€ 25,35
	jaarlijks onderhoud raster	0,03	0,03 uur handgereedschap + 0,03 uur trekker-wagen	€ 2,25	1,000	90%	€ 2,03
Totale kosten							€ 27,38
Totale opbrengsten							€ -
Exploitatiesaldo							€ 27,38

Code beheersplan	Omschrijving werkzaamheden	Afheid per 100 meter (incl. 5% transporttijd)	Machines per 100 meter	Normbedrag per 100 meter (inclusief 15% voor werkgeleiding en 6,2 % BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken lengte	Kostprijs per 100 meter per jaar
L01.13.01a	beveiligingsruwe, diameter < 20 cm * onderhoud raster na snoeibeurt	3,79 0,42	3,79 uur handgereedschap 0,42 uur handgereedschap + 0,42 uur trekker-wagen	€ 146,01 € 28,18	0,200 0,200	100% 60%	€ 29,20 € 3,38
Totale kosten							€ 32,58
Totale opbrengsten							€ -
Exploitatiesaldo							€ 32,58

Code beheersplan	Omschrijving werkzaamheden	Afheid per 100 meter (incl. 5% transporttijd)	Machines per 100 meter	Normbedrag per 100 meter (inclusief 15% voor werkgeleiding en 6,2 % BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken lengte	Kostprijs per 100 meter per jaar
L01.13.01b	onderhoudsruwe (bomen), diameter 20-50 cm 1-5 takken verzorgingsruwe (takken, bomen)	3,38 2,10	0,42 uur handgereedschap 0,42 uur trekker-wagen	€ 179,49 € 115,93	0,142 0,142	100% 100%	€ 25,49 € 16,16
	onderhoud raster na snoeibeurt		0,42	€ 28,18	0,142	60%	€ 2,40
Totale kosten							€ 44,35
Totale opbrengsten							€ -
Exploitatiesaldo							€ 44,35

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	swaaien (uren)	Afheid per ank (incl. 5% transporttijd) verwijderen raket onderhoud raster na sweelbaan (uren)	Machines per 100 meter (uren)	Normaalsdag per 100 meter geleiding en 0,2 % BTW	Frequentie per jaar ¹ to bewerken lengte	Kostenlijst per 100 meter meter per jaar
L01.13.01c	onderhoudsmaten bommetje, diameter 2000 cm, 6-10 takken verwijderen takken bommetje	9,45	2,94	3,15 uur hoogwerker + 2,46 uur motorzaai 1,47 uur trekker + 1,47 uur motorzaai 0,42 uur handgereedschap + 0,42 uur trekker/wagen	465,35 €	0,100	100% € 46,54
	onderhoud raster na sweelbaan		0,42		26,16 €	0,100	100% € 16,89
Totale kosten							60% € 1,89
Totale opbrengsten							€ 67,12
Exploitatiesaldo							€ -
							€ 67,12

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	swaaien (uren)	Afheid per ank (incl. 5% transporttijd) sweelen bommetje na verzamelers sweelbaan (uren)	Machines per 100 meter (uren)	Normaalsdag per 100 meter (incl. 15% voor werbe- leiding en 0,2 % BTW)	Frequentie per jaar ¹ to bewerken lengte	Kostenlijst per 100 meter per jaar
L01.13.02a	berging/afstroom, diameter < 20 cm *	0,80	0,36	0,70 uur handgereedschap	25,07 €	0,200	100% € 5,21
Totale kosten							€ 5,21
Totale opbrengsten							€ -
Exploitatiesaldo							€ 5,21

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	swaaien (uren)	Afheid per ank (incl. 5% transporttijd) verwijderen raket onderhoud raster na sweelbaan (uren)	Machines per 100 meter (uren)	Normaalsdag per 100 meter (incl. 15% voor werbe- leiding en 0,2 % BTW)	Frequentie per jaar ¹ to bewerken lengte	Kostenlijst per 100 meter per jaar
L01.13.02b	onderhoudsmaten bommetje, diameter 2000 cm, 1-5 takken verwijderen takken bommetje	0,57	0,36	3,15 uur hoogwerker + 1,59 uur motorzaai 1,38 uur trekker 1,47 uur motorzaai	30,40 €	0,142	100% € 4,32
					19,63 €	0,142	100% € 2,79
Totale kosten							€ 7,10
Totale opbrengsten							€ -
Exploitatiesaldo							€ 7,10

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	swaaien (uren)	Afheid per ank (incl. 5% transporttijd) verwijderen raket onderhoud raster na sweelbaan (uren)	Machines per 100 meter (uren)	Normaalsdag per 100 meter geleiding en 0,2 % BTW	Frequentie per jaar ¹ to bewerken lengte	Kostenlijst per 100 meter per jaar
L01.13.02c	onderhoudsmaten bommetje, diameter 2000 cm, 6-10 takken verwijderen takken bommetje	1,55	0,46	3,15 uur hoogwerker + 2,46 uur motorzaai 1,47 uur trekker + 1,47 uur motorzaai	79,66 €	0,100	100% € 7,97
					27,72 €	0,100	100% € 2,77
Totale kosten							€ 10,74
Totale opbrengsten							€ -
Exploitatiesaldo							€ 10,74

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	Arbeid per 100 meter (uren)	Machines per 100 meter (uur)	Nombedrag per 100 meter (incluïer 15% voor werkloosheid en 6,2 % BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken lengte	Kostprijs per 100 meter per jaar
	maaien oever	0,65	0,65 uur trekker + maaiwerk	€ 44,61	0,500	100%	€ 22,31
L01.14.01a	gruimen maaisel afvoeren en verwerken niet	0,65	0,65 uur trekker + har	€ 47,31	0,500	100%	€ 23,65
				€ 2,28	0,300	100%	€ 4,64
Totale kosten							€ 50,60
Totale opbrengsten							€ -
Exploïtatiesaldo							€ 50,60

Code beheerpakket	Omschrijving werkzaamheden	Arbeid per hectare (uren)	Machines per hectare (uur)	Nombedrag per hectare (incluïer 15% voor werkloosheid en 6,2 % BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken oppervlakte	Kostprijs per hectare per jaar
L01.14.01b	maaien netzoom/peuzel en afvoeren maaisel afvoeren en verwerken niet	36,72	12,24 uur passagier trekker +maaiwerk	€ 1.592,32	0,333	100%	€ 530,77
				€ 696,73	0,333	100%	€ 231,93
Totale kosten							€ 762,70
Totale opbrengsten							€ -
Exploïtatiesaldo							€ 762,70

Code beheerstype	Omschrijving werkzaamheden	Arbeid per 100 meter (uren)	Machines per 100 meter (uur)	Nombedrag per 100 meter (incluïer 15% voor werkloosheid en 6,2 % BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken oppervlakte	Kostprijs per 100 meter per jaar
	maaien oever	0,44	0,56 uur trekker + maaiwerk	€ 30,22	1,000	100%	€ 30,22
L01.15.01	gruimen maaisel afvoeren en verwerken maaisel	0,44	0,56 uur trekker + har	€ 32,05	1,000	100%	€ 32,05
				€ 5,73			
Totale kosten							€ 62,27
Totale opbrengsten							€ -
Exploïtatiesaldo							€ 62,27

Code beheertype	Omschrijving werkzaamheden	Afheid per 100 meter (uur)	Machines per 100 meter (uur)	Rombedag per 100 meter (inclusief 15% voor verblegeding en 6,2 % BTW)	Frequentie per jaar	% te bewerken lengte	Kostprijs per 100 meter per jaar
L04.01.01	Omheining wandelpad Onderhoud wandelpad	1,05	1,05 uur handgereedschap 0,14 uur trekker + 0,14 cirkelmaaier	40,66	1,000	100%	€ 40,66
	Maaien wandelpad Onderhoud voorzieningen		1,05	9,63	2,000	100%	€ 19,27
			1,05	40,66	1,000	100%	€ 40,66
Totale kosten							€ 100,39
Totale opbrengsten							€ -
Exploitatiesaldo							€ 100,39

dienst landelijk gebied
voor ontwikkeling en beheer

Code beheertypel beheerpakket	Naam beheertypelbeheerpakket	Eenheid	Standaardkostprijs per eenheid per jaar INCLUSIEF 20% OVERHEAD (aannemerstoeslag)
L01 Groenblauwe landschapselementen			
L01.01.01a	Poel en klein historisch water < 175 m2	stuks	€ 77,85
L01.01.01b	Poel en klein historisch water >175 m2	stuks	€ 126,06
L01.02.01	Houtwal en houtsingel	are	€ 31,74
L01.02.02	Hoge houtwal	are	€ 39,62
L01.02.03	Holle weg en graft	are	€ 37,53
L01.03.01a	Elzensingel bedekking 30-50%	100 meter	€ 52,75
L01.03.01b	Elzensingel bedekking >50-75%	100 meter	€ 83,23
L01.03.01c	Elzensingel bedekking > 75%	100 meter	€ 117,22
L01.04.01	Bossingel en bosje	are	€ 23,02
L01.05.01a	Knip- en scheerheg jaarlijkse cyclus	100 meter	€ 323,43
L01.05.01b	Knip- en scheerheg 2-3 jaarlijkse cyclus	100 meter	€ 207,00
L01.06.01a	Struweelhaag cyclus 5-7 jaar	100 meter	€ 280,90
L01.06.01b	Struweelhaag cyclus > 12 jaar	100 meter	€ 195,54
L01.07.01a	Laan stamdiameter < 20 cm	100 meter	€ 71,42
L01.07.01b	Laan stamdiameter 20-60 cm	100 meter	€ 134,55
L01.07.01c	Laan stamdiameter > 60 cm	100 meter	€ 303,27
L01.08.01a	Knotboom stamdiameter < 20 cm	stuks	€ 2,93
L01.08.01b	Knotboom stamdiameter 20-60 cm	stuks	€ 9,06
L01.08.01c	Knotboom stamdiameter > 60 cm	stuks	€ 11,48
L01.09.01	Hoogstamboomgaard	hectare	€ 1.926,55
L01.10.01	Struweelrand	are	€ 11,17
L01.11.01a	Hakhoutbosje met langzaamgroeiende soorten	are	€ 7,88
L01.11.01b	Hakhoutbosje met snelgroeiende soorten	are	€ 14,61
L01.12.01	Griendje	are	€ 27,38
L01.13.01a	Bomenrij stamdiameter < 20 cm	100 meter	€ 32,58
L01.13.01b	Bomenrij stamdiameter 20-60 cm	100 meter	€ 44,35
L01.13.01c	Bomenrij stamdiameter > 60 cm	100 meter	€ 67,12
L01.13.02a	Solitaire boom stamdiameter < 20 cm	stuks	€ 5,21
L01.13.02b	Solitaire boom stamdiameter 20-60 cm	stuks	€ 7,10
L01.13.02c	Solitaire boom stamdiameter > 60 cm	stuks	€ 10,74
L01.14.01a	Rietzoom 2-5 meter	100 meter	€ 50,60
L01.14.01b	Rietzoom > 5 meter en klein rietperceel	hectare	€ 762,70
L01.15	Natuurvriendelijke oever	100 meter	€ 62,27
L02 Historische gebouwen en omgeving			
L02.01	Fortterrein	hectare	€ 831,98
L02.02	Historisch bouwwerk en erf	hectare	€ 37,25
L02.03	Historische tuin	hectare	€ 5.069,23
L03 Aardwerk en groeve			
L03.01	Aardwerk en groeve	hectare	€ 966,27
L04 Recreatieve landschapselementen			
L04.01.01	Wandelpad over boerenland	100 meter	€ 100,39

5 Ganzen

Uitgangspunten voor het berekenen van de vergoedingen voor de ganzenpakketten.

1. Voor grasland en bouwland zijn de algemene extra kosten zoals beschreven in paragraaf 2.2 en 3.3.
2. Voor grasland is de baseline uitgangspunt met bemesting en opbrengsten in het voorjaar.
3. In de winter gewas wat niet door het vee is opgenomen.
4. Voor bouwland is een berekening gemaakt voor schade in wintertarwe. Het gewas wordt geheel vervangen door zomertarwe. Daardoor geen probleem met opslag van wintertarwe. De kosten zijn het saldooverschil winter en zomertarwe, extra zaaizaad brandstof en smeermiddelen voor het zaaien in eigen beheer en een derving in de bruto opbrengst zomertarwe van 5 % als gevolg van twee weken te laat zaaien.
5. Kosten en opbrengstdervingen bij oogstresten zijn berekend op basis van ervaringen en gebruikelijke prijzen in de praktijk.

Tabel 23. Kostenoverzicht ganzenpakketten

A01.03.01a (28c) Grasland							
Kosten							in euro
Derving gewasopbrengst Najaar			500		KVEM 0,1469		€ 73
Derving gewasopbrengst Voorjaar		90 N	825		KVEM 0,1469	1	€ 121
Kosten herinzaai							€ 35
Onkruidbestrijding							€ 14
Winterbeweiding	1-11	01-02	92	3	276	0,1469 0,15	€ 6-

A01.03.01b (28d) Bouwland	
Vergoeding wintertarwe	
Saldo verschil zomer en wintertarwe	192
zaaizaad en fungiciden	69
zaaien in eigen arbeid en machines	90
derving normale opbrengst 5% hoofdproduct	39

A01.03.01c en A01.03.01d (28 e, 28f) Grasgroenbemester bouwland en snijmaïs.	
Vergoeding	
extra kosten	
27 kg zaaizaad groenbemester	142
Zaaien groenbemester	110

6 Actualisering

Jaarlijkse aanpassingen in de tarieven worden door de Technisch Economische Werkgroep bestaande uit de 4 instituten van Wageningen UR voorgesteld aan de regelingseigenaar IPO. De herziene tarieven zijn gebaseerd op twee jaarlijks gemiddelde met peildatum 1 juli en afkomstig uit WUR gegevensverzamelingen. Gekozen is voor een twee jaarlijks gemiddelde om de invloed van sterke prijsfluctuaties op de vergoedingen te verminderen. Voor arbeid geldt het tarief zoals vermeld in de CAO Bosbouw en tarief agrarische bedrijfsverzorging, peil datum 1 juli. Het gaat om de volgende tarieven:

kVEM
Kunstmest
Arbeid
Opbrengstprijzen akkerbouw
Machines en werktuigen

Bijlagen

Rekenblad Algemene zaken

Mestnormen	totaal N
Zand	250
Klei	310
Veen	265
Gemiddeld	275

Referentieniveau vem (kg/ha)	9796
-------------------------------------	------

Kunstmestprijzen (€/kg)	
N prijs	1,24
	1.28
	0.72

RDM afzetprijzen (€)	
Mestafzet/m3	0
mest uitrijden	0

opt. Kuntmestgiften	
NPK giften maximaal (kg/ha)	
N 100% (gem.)	275
P2O5 100%	105
K2O 100%	200

Kosten herinzaai en onkruidbestrijding (€/ha)	
scheuren/bestrijden 2002	13,61
alleen herinzaai/onkruid	6,81
prijs bij lager N-niveau	6,81

Andere prijzen (€)	
Arbeid	35
Inhuur expert	1533,00
Vem prijs kg krachtvoer	0,2131

Uurtarief vergoeding werktuigen (€)	
Trekker	11
Maaien	24
schudden/wiersen	24
mestuitrijden	19
Oprapen loonwerker	147

Rekenblad "Berekening jaarlijkse kVEM prijs"

De krachtvoerprijzen zijn de door het WUR/LEI gepubliceerde prijzen van standaard A brok. Voor de kVEM-prijs wordt het tweejarig gemiddeld van juli tot juli gebruikt.

krachtvoerprijzen in euros per kg product inclusief BTW	SNL													
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
januari	14,97	15,11	13,75	12,93	13,07	13,61	14,3	14,1	14,85	13,4	13,65	15,45	22,4	18,85
februari	15,25	15,25	13,75	13,02	13,07	13,61	14,45	14,1	15	13,4	13,65	15,95	22,65	18,45
maart	15,52	15,34	13,75	12,98	13,11	13,57	14,5	14,1	15,1	13,45	13,8	16,25	23	18,2
april	15,70	15,43	13,61	12,93	13,16	13,52	14,5	14,1	15,15	13,5	13,95	16,55	23,3	18,1
mei	15,93	15,38	13,39	12,89	13,25	13,52	14,55	14,1	15,2	13,45	14,05	17	23,4	17,9
juni	16,25	15,29	13,34	12,89	13,30	13,57	14,6	14,05	15,2	13,6	14,15	17,15	23,4	17,7
juli	16,38	15,11	13,30	12,89	13,30	13,70	14,5	14	15,05	13,6	14,2	17,4	23,35	17,4
augustus	16,34	14,88	13,30	12,89	13,39	13,93	14,4	13,95	14,85	13,65	14,3	18,05	23,2	
september	16,15	14,57	13,25	12,89	13,43	13,98	14,3	13,95	14,45	13,7	14,5	19,35	22,65	
oktober	15,79	14,20	13,02	12,89	13,52	14,02	14,2	14,05	13,8	13,7	14,6	21	21,8	
november	15,38	13,93	12,84	12,89	13,61	14,07	14,15	14,4	13,5	13,75	14,9	21,85	20,5	
december	15,11	13,79	12,84	13,02	13,61	14,16	14,1	14,65	13,4	13,8	15,15	22,35	19,65	
totaal	188,77	178,29	160,14	155,10	159,82	165,27	172,55	169,55	175,55	163	170,9	218,35	269,3	
gemiddeld	15,73	14,86	13,34	12,93	13,32	13,77	14,38	14,13	14,63	13,58	14,24	18,20	22,44	
100 kVEM	16,74	15,81	14,20	13,75	14,17	14,65	15,30	15,03	15,56	14,45	15,15	19,36	23,87	
1 e halfjaar	93,61	91,80	81,59	77,64	78,96	81,41	86,90	84,55	90,50	80,80	83,25	98,35	138,15	91,50
2e halfjaar	95,16	86,49	78,55	77,46	80,86	83,86	85,65	85,00	85,05	82,20	87,65	120,00	131,15	95,10
	188,77	178,29	160,14	155,10	159,82	165,27	172,55	169,55	175,55	163,00	170,90	218,35	269,30	126,60
De prijs voor het jaar														
tweejarig gemiddelde (juli 30			365,04	324,27	312,61	318,69	333,03	340,96	345,70	341,36	331,30	361,45	444,15	480,80
per			kg	14,79	13,51	13,03	13,88	14,21	14,40	14,22	13,80	14,64	18,51	20,03
De kVEM prijs			100kVEM	15,74	14,37	13,86	14,76	15,11	15,32	15,13	14,69	15,58	19,69	21,31

Toelichting kVEM

DIENST LANDELIJK GEBIED

In de berekeningen voor de vergoedingen agromilieuverbintenissen voor grasland is de kVEM-derving berekend. Deze derving wordt bepaald door de beheersbepalingen en zijn met behulp van grasgroeimodellen, die door WUR ASG zijn ontwikkeld, in concrete dervingen per pakket vastgesteld. Deze dervingen vermenigvuldigd met de kVEM-prijs levert middelen op om vervangend voer te kopen.

De vraag is: Welke kVEM-prijs nu gebuikt wordt om de gewasderving te kunnen compenseren?

De gewasderving kent een kwantiteitscomponent en een kwaliteitscomponent.

Bij de botanische pakketten is er sprake van geen bemesting. Zowel kwantiteit als kwaliteit van het gegroeide gewas is lager dan het gangbare gewas.

Bij de weidevogelpakketten met uitgestelde maaidatum is de eerste snede kwalitatief minder dan de gangbare eerste snede. De uitgestelde maaidatum heeft een langer gewas dan gangbaar en per kilogram product een lagere kwaliteit. Ook is de kwantiteit lager als gevolg van noodzakelijk minder bemesten om de uitgestelde maaidata met een aanvaardbare kwaliteit van het gewas te kunnen realiseren. De grasmat wordt anders vernield en hergroei vindt veel langzamer plaats met ook nog een toename van slechte, niet gewenste grassen.

Om de kwaliteit van het gewonnen gewas te compenseren heb je krachtvoer nodig.

Om de kwantiteit te compenseren kun je ruwvoer kopen of krachtvoer.

Door WUR ASG/PV is onderzoek gedaan naar de inpasbaarheid en de economie van beheersovereenkomsten op het melkveebedrijf. Dat is onderzoek uit 1995 rapporten PR 158 en PR 159. Uit dit onderzoek is vastgesteld dat:

- De beheersovereenkomsten tot 30 % van de bedrijfsoppervlakte inpasbaar zijn, zonder dat de gangbare bedrijfsvoering verandert.
- Het precieze onderscheid tussen de kwaliteitscomponent en de kwantiteitscomponent is niet altijd precies aan te geven. Deze is per bedrijf verschillend. Deze is per pakket ook nog eens verschillend.
- Aankoop van ruwvoer of krachtvoer is een kwestie van prijs. De ruwvoerprijs ligt lager. Maar als rekening gehouden wordt met apart inkuilen, transport bij aankoop naar de boerderij en extra arbeid bij het voeren, ander product, zijn de prijzen nagenoeg gelijk.

Kortom vanuit de eenvoud van berekening en voldoende vergoeding voor de gewasderving is besloten uit te gaan van de kVEM-prijs voor krachtvoer. Het onderzoek toonde aan dat hiermee ook voldaan werd aan de compensatie voor de inkomensderving als gevolg van het afsluiten van een beheersovereenkomst.

De krachtvoerprijzen worden verzameld door WUR LEI. Zij zijn gebaseerd op de gemiddelde marktprijzen voor standaard krachtvoer voor melkvee in Nederland. Elke maand worden de prijzen verzameld en gepubliceerd. Voor agromilieuverbintenissen gebruiken we het twee jarig gemiddelde van de krachtvoerprijs als kVEM-prijs.

Warmelt Swart
DLG CP G & I
November 2005.

Afkortingen

AGV	Akkerbouw Groenteteelt in de Vollegrond
ASG	Animal Science Group onderdeel van WUR (voorheen PR)
BBPR	Bedrijfsbegrotings programma
CAO	Collectieve Arbeids Overeenkomst
CBL	Commissie Beheer Landbouwgronden
DLG	Dienst landelijk Gebied
DR	Dienst Regelingen (voorheen LASER)
ds	droge stof
EHS	Ecologische Hoofd Structuur
EOGFL	Europese Orientatie en Garantie Fonds Landbouw
EU	Europese Unie
GLB	Gemeenschappelijk Landbouw Beleid
GS	Gedeputeerde Staten
gve	grootvee-eenheid
IKC	Informatie en Kennis Centrum
K	Kali
KNMI	Koninklijke Nederlands Meetkundig Instituut
kVEM	Kilo Voeder Eenheid Melk
KWIN	Kwantitatieve Informatie
LBL	Landinrichting en Beheer Landbouwgronden (nu DLG)
LEI	Landbouw Economisch Instituut
MINAS	Mineralen afgifte systeem
N	Stikstof
NPK	Stikstof, Fosfaat en Kali
NVV	Normen Voor de Voederveorziening
P	Fosfaat
PAV	Proefstation Akkerbouw en Vollegronds groenteteelt
PB	Programma Beheer
PCBL	Provinciale Commissie Beheer Landbouwgronden
POP	Platteland Ontwikkelings Programma
PPO	Praktijkonderzoek Plant en Omgeving
PR	Praktijkonderzoek Rundveehouderij
PRI	Plant Research International
WOG	Wergroep Onderbouwing Gebruiksnormen
WUR	Wageningen University Research

Begrippenlijst

Vergelijkingsbedrijf

Model van modern bedrijf vergelijken met traditioneel bedrijf op regionaal vlak, uitgedrukt in VEM.

Referentiebedrijf

Modelmatig bedrijf, met optimale omstandigheden en optimaal gebruik.

Baseline

Betalingen in het kader van agromilieuverbintenissen kunnen - op grond van art. 39 van Verordening (EG) 1698/2005 - alleen worden gedaan voor verbintenissen die verder gaan dan de:

1. relevante dwingende normen als bedoeld in de artikelen 4 en 5 en de bijlagen III en IV van Verordening (EG) nr. 1782/2003 en de
2. minimumeisen inzake het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen en van
3. andere relevante dwingende eisen die in nationale wetgeving zijn vastgesteld en in het programma zijn vermeld.

Het geheel van deze normen en eisen wordt de baseline genoemd (zie subbijlage 13).

GLB

Gemeenschappelijk landbouwbeleid

Bronvermelding

- Veldgids; ontwikkeling van botanische graslanden, Dienst landelijk Gebied Utrecht en IKC natuurbeheer Wageningen, Publicatienummer C-18, samenstellers Ingeborg Bax en Wim Schipper.
- PRI/WUR rapport 79: Gebruiksnormen bij verschillende landbouwkundige en milieukundige uitgangspunten.
- KWIN/V Kwantitatieve informatie Veehouderij Animal Sciences Groupe Afdeling veehouderij.
- KWIN/AGV 2008/2009; Kwantitatieve informatie Praktijkonderzoek voor akkerbouwgewassen en Groenteteelt in de vollegrond.
- WUR/LEI Landbouw Economisch Instituut, kVEM prijs, kunstmestprijs.
- Arbeid tarief Agrarische Bedrijfsverzorging en CAO Bosbouw..
- Catalogus Groen Blauwe Diensten 2007
- Normenboek Bos en Natuur Alterra 2008.
- Landschapsbeheer Nederland.